

Kémek a kapuk előtt (Sölách löchá)

Elérkeztünk a pusztai vándorlás végére, de a honfoglalás előtt még drámai események zajlanak. A június 5-én felolvasandó szidrában természetesen, mint eddig is, Mózes a közvetítő. **Sölách löchá ánásim vójáuru et erc Kónáán** – küldj férfiakat, hogy kikémleljék Kánaán földjét [...] amelyet adok nektek. Elmennek, visszajönnek, és elrémisztő élményeiket megosztják a néppel. **Vösám ráinu et hánófilim** – óriásokat láttunk ott. Esélyünk sincs elfoglalni az országot. És megint bedobják az ominózus „menjünk vissza Egyiptomba” javaslatot, amely már többször kiváltotta Isten és Mózes haragját.

Meddig fog utálni engem ez a nép? Meddig felejtí a csodákat, amiket műveltem velük? Szónoki kérdések ezek, ami az értelmező szótárak szerint azt jelenti, hogy a kérdező nem igazán vár feleletet. De jót semmiképpen nem jelent, pláne, hogy mindezt Isten kérdezi... **Ákenu bádever vóorisenu** – elpusztítom őket, nem fogják meglátni az általam ígért földet – dönt a legfőbb Bíró.

Mózes ekkor ügyvédként szólal meg, megpróbálván lebeszélni az Örökkévalót végzetes tervéről. Hiúságára apellál: **vöhémátá et háám háze** – ha megölöd e népet [...] **vóámrú hágojim** – azt mondják majd a többiek: **mibilti jöcholet Hásém löhávi et háám háze el háárec áser nisbá láhem** – azért pusztította el a népet, mert nem volt képes bevezetni őket az országba, amire pedig megesküdt. Nehogy már élő tanúja maradjon annak, hogy Isten (isten ments!) hamisan esküdt.

Mózes nem éri be ennyivel. **Szölách ná láávon háám háze kögodel chászdechá** – bocsásd meg, kérlek, e nép bűnét, ahogy eddig is tetted! A jom kippuri liturgiából is ismert mondat a már szintén hozzá tartozó kinyilatkoztatással végződik. **Vájomer Hásém száláchi kidvárechá** – és azt mondta Isten: megbocsátok.

A nép, az „istenadta nép”, sok mindent nem bocsátott meg Istennek, az egyiptomi kivonulástól kezdve a manna egyhangúságán át egészen eddig, a honfoglalás percéig. Ő pedig: száláchi – megbocsát.

Élni és visszaélni is lehet az isteni döntéssel. Itt jegyezném meg, hogy van egy másik probléma is hívó és az Örökkévaló között. Itt van például a betegért mondandó ima. **Röfúá sölémát** – felgyógyulást kérünk a már többszörös áttétellel haldokló betegre. Állíthatjuk-e megoldhatatlan feladat elé Istent?!

Nem tudom rá a választ.

Ráv

Összefogásra szólít fel a Kongresszus

A Magyar Zsidó Kongresszus plenáris ülésén **Feldmájér Péter** megnyitójában köszöntötte a megjelenteket, majd szervezeti kérdéseket taglalt, és felolvasta a Kongresszus új résztvevőit:

Salgótarjáni Zsidó Hitközség, képviseli **Tóth Klára**, 56-osok Szövetsége (**Jakab Ferenc**), Menora Közhasznú Egyesület (**Forgács György**), Alfa – Mazsihisz Ifjúsági Csoport (**Asztalos Károly**), Második Generációs Közhasznú Egyesület

ti, Budapesten élő zsidó bevonásával készítették. Elsőként összevetés történt, a válaszok különbözőségét mutatta be százalékos arányban, majd a további részben a frissebb felmérést érintették.

„Az identitás tartalma” című kérdés-csoportnál a szülők származása volt a legerősebb indok, a „Tudás-szint zsidó témákról” főként az önálló megszerzésről szólt. Az „Adófelajánlások száma 2003–2008 között” kutatási területnél láthatóvá vált,

Zoltai Gusztáv és Feldmájér Péter

(**György Zsuzsanna**), Komárom-Esztergom megye, Mazsihisz-megbízott (**Einhorn László**).

Feldmájér Péter beszélt a bizottságok jelentőségéről, két ülés közti aktivitásukról, s bejelentette az egyik elnök (**Radó Ákos**) megnövekedett egyéb feladatai miatti lemondását is. Elmondta, a Mazsihisz vezetősége úgy döntött, el azzal a lehetőséggel, hogy a kiírt pályázatok elbírálása kapcsán a korábbi szokáson változtat, és az eddigi vegyes bizottsági döntés helyett 2010-től a döntésbe bevonja a Kongresszus Ifjúsági és Sportbizottságát is. Szólt arról, hogy a napjainkra kialakult politikai helyzet okán kéri a Kongresszus tagjait, szóban vagy írásban, de mindenképpen fejték ki véleményüket. Az elnök megindokolta azt a megfogalmazott szövegtervezetet, amelyet az alelnök, **Kirschner Péter** fel is olvasott.

A szövegben kisebb változtatásokat, javaslatokat tettek a szavazásra jogosultak (**Fischman Edgár**, **Weisz Péter**, **Lebovits Imre**, **Streit Sándor**, **Répás Péter**). Felmerült az is, hogy kis türelmi idő múltán kerüljön erre sor (**Grósz Andor**), elhangzott az is, hogy máris késő (**Breuer Péter**), szinte „forradalmi” ötlete **Hollander Máténak** volt, aki az önvédelemre alapozná biztonságunkat.

A Kongresszus elnöke, összegezve az elhangzottakat, kifejtette álláspontját arról, hogy a radikális eszméket valló, tudatos tevékenységet folytató fiatalok honnan sajtóíthatják el azt az ideológiát, amelyet képviselni szándékoznak, s amelynek gátat kell szabni.

A kialakult belpolitikai helyzettel kapcsolatosan felolvasott és megvitatott nyilatkozat végző formába öntése előtt **Kovács András** (szociológus, a CEU professzora) „Zsidók a mai Magyarországon – Identitás és szervezeti aktivitás” címmel tartott vetített képes előadást.

Két kutatás eredményeiről számolt be, a korábbi (2000) már kiadták, az újabbat négyszáz, 18 és 55 év között-

kon a helyszíneken folyt a munka? (anyagi okok és egyéb szempontok miatt), Kitértem volt-e az korosztály? (erre szólt a megrendelés), Mire alapján történt a kérdések megfogalmazása? (szakértő testülettel történő konzultáció előzi meg a kérdőívek kiadását), Kik voltak a kérdezőbiztosok? (az Ipsos profi munkatársai).

„Saját részvétel a zsidó közéletben”: az 1–5 skálán 44%-kal a „Megtesszem, amit csak lehet” válasz bizonyult dominánsnak. A „Mikor venne intenzívebben részt zsidó szervezeti életben?” kérdésre 72% válasza: Ha több hozzám hasonló személyt vonzana.

A „Zsidókat érintő legnagyobb kihívások” kapcsán az antiszemitizmust, a tudás csökkenését, a vallási nyitottság hiányát is sorolták. A „Kihívásra adandó válaszok” témakörben a következőket említették: a zsidó kultúra támogatottsága, aktivitás, rugalmasság a vallási parancsolatok-tiltások területén.

Az „internethasználat” kutatási kérdés válasza szerint 97%-ban naponta tájékozódik a megszólított korosztály. Alig kevesebben zsidó honlapokat tekintenek meg, melyek közül legnépszerűbbek a már megszűnt judapest.org, a zsidoo.com, a JM Point, a Szombat és a Bálint Ház programja.

A nagy érdeklődéssel hallgatott előadást kérdések-válaszok követték. Konkrétan, a kutatással kapcsolatosan, sok érdelemes nem hangzott el. **Drucker Tibor** egyebek mellett kifejtette: „Elvesztettük a társaság, a szövetségkeresés művészetét.” **Lednitsky András** (Szeged) erdélyi-vajdasági összehasonlításokat elemzett, statisztikai adatokat városa vonatkozásában, és egyetemisták bevonását vizsgálta. **Streit Sándor** BZSH-elnök, valóban a témához hozzászólva, megkérdezte: Ki rendelte meg a felmérést? (a Joint), Miért pont azo-

kon a helyszíneken folyt a munka? (anyagi okok és egyéb szempontok miatt), Kitértem volt-e az korosztály? (erre szólt a megrendelés), Mire alapján történt a kérdések megfogalmazása? (szakértő testülettel történő konzultáció előzi meg a kérdőívek kiadását), Kik voltak a kérdezőbiztosok? (az Ipsos profi munkatársai).

20 éve...

Rendszer és váltás a Síp utcában

Kardos Péter cikksorozatának első része
következő számunkban

KÖZLEMÉNY

A Magyar Zsidó Kongresszus veszélyes fejleménynek tartja, hogy a Parlamentbe jelentős számban egy olyan csoport képviselői kerültek be, amelynek sok támogatója az elmúlt időszakban a választási kampányban is folyamatosan hangoztatott rasszista, antiszemita, zsidóellenes nézeteket.

Ezek a körök nemcsak félreérthető nyilatkozatokat tettek, hanem a hozzájuk kötődő elektronikus és nyomtatott sajtótermékekben publikálók számtalanszor nyíltan és büszkén vállalták antiszemita nézeteiket. Kitarotán terjesztik a gyűlölet szellemét, a faji és vallási uszítást, mindent megtesznek azért, hogy saját céljaik elérése érdekében megbontsák a társadalmi békét, megtévesztve és félrevezetve sok elkeseredett embert.

Feltétlenül szükségesnek látjuk, hogy a Parlamentbe került demokratikus pártok mindent tegyenek meg a gyűlölködők hangjának elszigeteléséért, és fogjanak össze, hogy az Országgyűlés ne lehessen a kirekesztők, az antiszemita pódiuma.

Ehhez elengedhetetlen, hogy a meglévő törvényeket mindenki tartsa be, és mindenkivel tartassák be. Fontos, hogy a szabályokat megsértőkkel szemben – tekintet nélkül pozícióikra – következetesen lépjenek fel, szükség esetén hozzanak olyan új, az Alkotmány betűjének és szellemének megfelelő törvényeket, amelyek biztosítják a magyarországi zsidóság és minden ember méltóságának maradéktalan tiszteletben tartását.

A Magyar Zsidó Kongresszus továbbra is fontosnak tartja, hogy valamennyi zsidó személy és csoport fogjon össze, kísérelje meg egy olyan közös álláspont kialakítását, amely kellően szögül szembe a szélsőjobb törekvéseivel, és képes gátat vetni a zsidóellenes mozgalmak ennél is jelentősebb térnyerésének. A jelenlegi helyzetben a széthúzás újabb és újabb törésvonalakat generál, amit az antiszemita erők – akár a múltban – most is ki fognak használni.

A Magyar Zsidó Kongresszus sikrasznál az emberi jogok maradéktalan biztosításáért, azért, hogy senkit se érhesen támadás hazájában vallási, nemzetiségi hovatartozása miatt.

kon a helyszíneken folyt a munka? (anyagi okok és egyéb szempontok miatt), Kitértem volt-e az korosztály? (erre szólt a megrendelés), Mire alapján történt a kérdések megfogalmazása? (szakértő testülettel történő konzultáció előzi meg a kérdőívek kiadását), Kik voltak a kérdezőbiztosok? (az Ipsos profi munkatársai).

Winkler Miksa érdeklődött, lesz-e folytatás, azaz további kutatások (a későbbiek során igen). **Vadász Gábor**

a 400 fős feldolgozást nem tartotta reprezentatívnak, várható-e nagyobb létszámot felölelő kutatás (amennyiben a költségeket fedezik, igen).

Feldmájér Péter elnök ismertette a közleményben megtörtént javításokat, betoldásokat, szócseréket, majd felolvasás után szavazásra bocsátotta azt. Mielőtt lezárta az aktuális ülést, bejelentette a következőt, melyre 2010. október 10-én kerülhet sor.

GálJuli

Tábortüzek a ragyogás napján

Lág báomer, az ómerszámlálás 33. napja sziget a gyászolás időszakában. A Bár Kochba-felkelés idején, amikor a lovak szügyig gázoltak a vérben, rabbi Ákiva tanítványait pusztította a járvány, azon a napon megszűnt a vész, és még csatát is nyertek. Ezért tábortűz mellett vigadunk, járjuk a természetet, énekelünk és táncolunk. Esküvőt is tarthatnak, akik erre várnak.

A Dob u. 35.-ben az ortodoxia is ünneplte, sütötték a kolbászt, virslit, a Hanna közreműködésével jól érezte ott magát sok gyermek és felnőtt. Már előző este, az ima után, a sübben is jó volt a hangulat. Vasárnap este a délutáni és az esti ima között is szólt a dal. Vajon miért éppen a 33. nap a vigalom napja? Bölcsőink szerint rabbi Ákiva tanítványai szorgalmasan tanultak, de nem tisztelték egymást, a máchajkét nem kerültek, sokat veszekedtek. De azon a napon szót értek, mindjárt szünetelt (mások szerint megszűnt) a járvány, és a harcban is érték el sikereket. Talán az is oka a jókedvnek, hogy ezen a napon hunyt el a bölcs **Simon ben Jocháj** a Meron hegyén. Hogyan? Hiszen ennek egy gyászos eseménynek kellene lennie, ilyenkor inkább búslakodni illene.

(folytatás a 6. oldalon)

Körzeti kitekintő

Újpest

Szépen megterített asztalok várták a résztvevőket a hagyományos széken. Az első este, melyet *Derce Tamás* és *Hajdú István* polgármesterek is megtiszteltek, nagyobb létszámmal, a második szűkebb körben zajlott. A Haggada felolvasását és a hagyományos dallammal történő éneklést *Szardóc Ervin* rabbi helyettes vezette. A finom ételekről a Laky konyha gondoskodott. A kedves felszolgálásért és egyéb segítségért köszönet illeti az ott-hon dolgozókat.

***

Lág báomeri összejövetelünkre kellemes időben, az otthon udvarán került sor. A rendezést a körzet és a klub közösen végezte. A nyílt tűzön finom gulyásleves, hamburger és hot dog készült. Meggyes és almás pite zárta az étkezést. A műsort Kató néni, azaz *Ihos József* adta. Az ünnepről *Szardóc Ervin* rabbi helyettes adott tanítást. A jó ízű ennivalók elkészítését *Szardóc Éva* és a klubvezető, *Fröhlich Erika* vállalta, a jó körülményeket az otthon dolgozókat teremtették meg. Sok segítséget nyújtottak az aktív hölgyek, a felszolgálásért pedig a talmud-tórás gyerekeknek jár köszönet.

Szeged

Nagy sikerű Béke Napi koncertet szervezett a hitközség, a Szegedi Magyar–Izraeli Baráti Társaság és Izrael Állam Dél-magyarországi Konzulátusa. A rendezvényen a második világháború befejezéséről, Európa napjáról, a béke beköszöntésének 65. évfordulójáról, Izrael függetlensége kiáltásának 62. évfordulójáról *Lednitzky András* tiszteletbeli konzul emlékezett meg a közel 800 fős közönség előtt az Új Zsinagógában. Felhívta a figyelmet az emlékezésre, az

antiszemitizmus és a rasszizmus minden formája elleni tiltakozás fontosságára, a szolidaritásra. A közönség sorraiban számtalan különböző vallású, politikai meggyőződésű közéleti személyiséggel – akadémikusokkal, egyetemi professzorokkal, ügyvédekkel, orvosokkal, a Magyar–Izraeli Baráti Társaság, a szegedi, békéscsabai, hódmezővásárhelyi, aradi hitközségek vezetőivel, a Hit Gyülekezete számtalan tagjával – lehetett találkozni. Megtisztelte a rendezvényt *Kovács Kálmán*, a KNDP megyei elnöke, a Csongrád Megyei Közgyűlés alelnöke, *Dux László*, a Professzorok Baththyány Körének országos elnöke, *Kókai Attila*, a Kereskedelmi és Iparkamara alelnöke, *Tóth Károly* és *Iványi Aurél* önkormányzati képviselők (MSZP), valamint a Szegeden működő konzuli képviselők több vezetője is. A program műsorát *Illényi Katica*, valamint a Molnár Dixieland Band biztosította visszatérő hatalmas vastaps mellett, gyakran együtt énekelve a kísérő adó közönséggel. A fellépés már a főpróbán sikert aratott, mivel délelőtt Illényi Katica gyakorlásként a zsinagógát turistaként látogató közönséget is dalra fakasztotta. A koncertet kiállítás megnyitót előzte meg, melyen a Szegedi Magyar–Izraeli Baráti Társaság, a Rotary Club és a C&T Hungary kongresszuszervező és utazási iroda által negyedik éve szervezett izraeli utak résztvevői – *Farkas András*, *Havass Zoltán*, *Farkas Gyula*, *Mándi Yvette*, *Farkas Ivett*, *Lamperth László* és mások – mutatták be fotóikat a nagyközönségnek. A fő támogató az utazási iroda volt, a program megvalósítása a már említettek mellett *Farkas András* és *Juhász J. Pál* érdeme. A béke első napjának, Izrael Állam függetlensége kiáltásának alkalmából ötödik esztendője megtartott ünnepe méltó példája az együttgondolkodásnak, s

jól mutatja, hogy a leghatásosabban így lehet a társadalomban erősíteni az emlékezés mellett a közös gondolkodást, a közös fellépést az antiszemitizmussal, a rasszizmussal szemben.

***

Varnus Xavér orgonaművész adott 2,5 órás feledhetetlen Bach-koncertet a zsinagógában az 1400 férőhelyen összehűződött közel 1800 fő előtt, a Talamba együttes közreműködésével. Az évente visszatérő kiváló művész utolsó, ráadászámát, a Vangelist a nagyerdemű közönség állva, vastapsal köszönte meg.

***

A Szeged Város Napja előtti ünnepi hét az ország legnagyobb borfesztiválját adja minden évben az ide látogatóknak. A rossz idő ellenére nagyszámú hallgatóság szórakozhatott kiváló nedűk mellett a Széchenyi téren fellépő szegedi Golda Meir együttes klezmer és zsidó zenéből összeállított műsorán, amely kiválóan illeszkedett a hagyományos népzenei és szalonzenei programok közé.

LA

Egy túlélő vallomása Pápán

1944-ben Tiszafüreden egy katonatiszt a gettóba hajtott zsidók közül kiemelt egy tizenöt éves fiút, és besorozta az általa vezetett munkaszolgálatos századba. Ezzel megmentette az életét. A gettóba zártak, közöttük a fiú családja, Auschwitzban pusztultak el. A fiú, *Dr. Lebovits Imre* ma is él, 81 esztendő.

A vészkorszak túlélőjét, a BME Központi Könyvtárának nyugalmazott főigazgatóját, a MEASZ tagját, akit munkásságáért *Mádl Ferenc* volt és *Sólyom László* jelenlegi államfő is kitüntette, a Pápa és Környéke Zsidó Kulturális Hagyományörző Egyesület, a helyi Hit Gyülekezete, valamint a MEASZ Veszprém Megyei Szervezete hívta meg, hogy előadás keretében valljon kalandos életútjáról, személyes emlékeiről s a magyar történelem 1920 és 1944 közötti időszakáról, amelyben ifjúkorát élte.

Lebovits Imrének úgy volt ereje és hite mindent újrakezdeni, dolgozni mérnökként, egyetemi oktatóként, magyar polgárként, hogy közben nem felejtette soha, mi mindenen ment keresztül. Nem bűnösöket keresett, hanem a mártírrá vált társak emlékének őrzéséért tevékenykedett. Fő szervezője és irányítója volt a tiszfüredi zsidótemető felújításának, több mint egy évtizede foglalkozik eredményesen azon személyek felkutatásával, akik a második világháború alatt a magyar zsidókat mentették.

Tényszerű pápai előadását korabeli dokumentumokkal, levelekkel, idézetekkel színesítette. Bemutatta „Zsidótörvények – zsidómentők” címmel megjelent könyvét is, amelyben több mint négyszáz oldalon, gazdag dokumentumanyag segítségével ismerteti a magyarországi holokauszt történetét. A kötet második felében rövid életrajzzal szerepel az a mintegy 700 ember, akik életüket kockáztatva emelték ki az üldözötteket a halált jelentő fogságból.

A tanulságos alkalom végén – melyet sok kérdés, hozzászólás zárt a közönség sorából – a zsidó *Perutz* testvér építette textiles kultúrház nagyereményében a szervezők nevében *Kerecsényi Zoltán*, a MEASZ országos elnökségének tagja, megyei elnök antifasiszta-emlékplapot nyújtott át Lebovits Imrének életútja elismeréseként.

A rendezvényt jelenlétével megtisztelte és a jeles vendéget meleg szavakkal köszöntötte a pápai zsidóság nevében *Politzer Sándor* egyesületi elnök, valamint a helyi pünkösdi-karizmatikus közösség képviselőiben *Ortutay Gábor* lelkipásztor is.

(k.)

NYILVÁNOS FELHÍVÁS

A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége Ifjúsági Csoportjának gyűlését 2010. június 10-én 11 órára összehívjuk a 1075 Budapest, Síp u. 12. III. emeleti tanácsterembe.

Az Ifjúsági Csoport tagja lehet minden, a Szövetséget alkotó taghitközségben hitéletét gyakorló 30 év alatti zsidó személy, aki részt akar venni a vallási alapokon álló Ifjúsági Csoport munkájában.

Az Ifjúsági Csoport megalakulását a Mazsihisz Közgyűlése 2010. január 17-én tudomásul vette.

Felhívunk minden érdeklődőt, hogy az Ifjúsági Csoport gyűlésén vegyen részt és fejtsze ki álláspontját, gyakorolja demokratikus jogait.

Ezen a gyűlésen kerülhet sor az Ifjúsági Csoport szervezetének kialakítására és tisztviselőinek végleges megválasztására.

Dr. Feldmájer Péter
elnök

Zoltai Gusztáv
ügyvezető igazgató

Megemlékezések felszabadulásunk 65. évfordulóján

Lichtenwörth

Elsőként *Gertrude Kovacic* polgármester-helyettes köszöntötte a megjelenteket, majd *Kovács Györgyné Mira*, a lichtenwörthi táborcsoport vezetője mint túlélő beszélt a szörnyű körülményekről, melyek között egy üzenem kívül helyezett gyárban 2500 nő és 150 férfi sínyleődött, és alig néhányuk élte túl az éhséget és a kínzásokat.

A nagyszámú főiskolai hallgató, valamint a csoport tagjai meghallgatták *Lazarovits Ernő* előadását. A mauthauseni és gunskircheneri tábor egykori foglya hangsúlyozta, hogy a demokratikusan megválasztott kormányok, parlamentek, egyházak és mindannyiunk feladata mindent elkövetni, hogy a holokauszt soha többé ne ismétlődjön meg. Az általa recitált Kél málé ráchámimot követően közös kádís hangzott el.

A résztvevők megkoszorúzták a helyi emlékművet, majd felkeresték a volt tábor. Ezután a csoport virágkoszorút helyezett el a világháborús emlékműnél, melyre azoknak a neve is fel van véve, akik a felszabadulás után a flekktífuszban megbetegedettek ápolása során maguk is megkapták a betegséget, és így lelték halálukat.

Végezetül a polgármesteri hivatal vendégül látta a táborcsoport tagjait.

Kőszeg

Az ez évi megemlékezésen először Rába László országgyűlési képviselő (MSZP) mondott beszédet a helyi iskolák tanulóit, valamint a pártok delegáltjait előtt. Egy Radnóti-vers elhangzása után *Lazarovits Ernő* szólt a községi téglagyárban történekről. A Kél málé ráchámimot követően a résztvevők koszorút helyeztek el az emlékmű talapzatán.

A megemlékezés elején a Himnusz, befejezésül pedig a Szózat hangjai csendültek fel.

Mauthausen – Gunskirchen

A tábor felszabadításának 65. évfordulóján rendezett megemlékezésen több mint 10 ezren vettek részt, és mi-

vel ez évben a fiatalok jegyében zajlott le, ezért ők mondtak beszédeket a rasszizmus és a szélsőjobboldali nézetek elleni közös fellépésről. Egy felhívást is megszövegeztek, felszólítva Európa ifjúságát, hogy lépjen fel a rasszizmus, az intolerancia, a szélsőjobboldali nézetek ellen, hogy a második világháború szörnyű tragédiája soha ne ismétlődhesen meg.

Az eseményen részt vett a NUB 82 tagú küldöttsége is, akik közül hatan túlélők, a táborok egykori lakói. Első nap felkeresték a wellsi temetőt, ahol a tömegsírokban azok nyugszanak, akik a felszabadulás után a kórházakban végelgyengülésben, betegségekben, flekktífuszban veszítették életüket. *Lazarovits Ernő* tolmácsolásában elhangzott a Kél málé ráchámim, majd a jelenlévők közösen elmondták a kádíst.

Wells után Gunskirchenben rendeztek megemlékezést, ahol beszédet mondott *Max Riedlbauer* polgármester, majd *David Fischer* Izraelből, aki egy ottani csoporttal vett részt az eseményen, ugyanis hozzátartozóik e táborban veszítették életüket. Egy izraeli tévés csoport interjúkat is készített.

Lazarovits Ernő angol nyelven üdvözölte az izraelieket, majd mint túlélő, német nyelven folytatva ismertette a tábor borzalmait. A helyi iskola néhány tanulója részleteket olvasott fel *Lazarovits Ernő* nek az elmúlt évben német fordításban is megjelent könyvéből. A magyar Himnusz elhangzásával ért véget a megemlékezés.

A delegáció tagjai megkoszorúzták a tábor bejáratánál lévő osztrák emlékművet. A csoportot a Jad Vasem osztrák baráti társasága látta vendégül.

A mauthauseni központi megemlékezésen részt vett *Horváth István*, Magyarország bécsi nagykövete, *Németh Krisztina* konzul és *Szelestei Lajos* titkár, valamint *Hanti Vilmos*, a MEASZ elnöke. Koszorút helyeztek el több emlékmű, köztük az Appelplatzen lévő talapzatán is.

A rendezvény az Európai Unió himnuszával zárult.

Újabb, koncentrációs tábort átél holokauszt túlélők részesülhetnek kárpótlásban

A Claims Conference a német kormánnyal folytatott tárgyalásai során elérte a Kelet- és Közép-európai Alap (CEEF) jogosultsági kritériumainak olyan módosítását, mely további holokauszt túlélők számára teszi lehetővé a jogosultság megszerzését.

A német kormány és a Claims Conference között 2010. márciusban lefolytatott tárgyalások során megállapodás született, melynek értelmében a Claims Conference ismételt elbírálásra nyújthatja be a német pénzügyminisztérium felé azon túlélők kérelmeit, akik bármennyi időt koncentrációs táborban töltöttek, és nem részesülnek folyamatos kifizetésekben sem a BEG-től, sem az izraeli pénzügyminisztérium által fizetett bizonyos nyugdíjalapokból, sem az Article 2, sem a CEEF Alapoktól.

A német pénzügyminisztérium elbírálása alapján ezen kérelmezők egy speciális üldözöttségi kategóriában jogosulttá válhatnak a CEEF-kifizetésekre. Kérjük, az ilyen üldözöttséget átéltek túlélők vegyék fel a kapcsolatot a Claims Conference-szel. További részletek a www.claimscon.org internetes oldalon találhatók.

A kifizetések kezdő időpontja az új beadás dátuma és a 2010. április 1. időpontok közül a későbbi.

Ha úgy gondolja, hogy jogosult lehet a juttatásra, kérjük, mielőbb vegye fel a kapcsolatot a Claims Conference-szel.

Magyarországon élő kérelmezők: Claims Conference – ÚJ CÍM: 1054 Budapest, Tüköry u. 3. (Mazsók épülete) II. em. Telefon: 36-1-374-3078, 36-1-374-3084.

Magyarországon kívül élő kérelmezők: Claims Conference – CEEF, Ha'arbaa Street 8, 1st floor, Tel-Aviv 64739, Israel. Telefon: +972-3-519-4422-8101. Fax: +972-3-624-1539. E-mail: infodesk@claimscon.org

Jom Jerusálajim a Wesselényiben

A húsz éve fennálló Amerikai Alapítványi Iskola rendezvénysorozatának második eseménye a Jom Jerusálajim méltó megünneplése volt. Erre az alkalomra ünnepi díszbe öltözött a Wesselényi utcai oktatási intézmény, és az összehangolt szervezésnek köszönhetően (Bálint Ház, Maccabi Sportegyesület, Szochnut, Bné Akiva, szarvasi tábor, Mazsike és az ősszel hivatalosan is megnyíló Izraeli Kulturális Intézet) igazán fantasztikus órákat tölthettek az érdeklődők minden szinten, minden tanteremben. A tornateremtől a díszteremig – melynek képe, eseményei 20 percenként újtultak meg, s a szék sorok a számtalan egyéb izgalmas látni- és tenni-, enni- és venni való függvényében teltek meg – a lépcsőház, a folyosók minden centimétere Izraelről, Jeruzsálemről szólt.

A folyosókon „pavilonok” zsidó sajtó- és könyvkínálattal, holt-tengeri kozmetikumok márkabemutatója, filmvetítés, a Bálint Ház és a szarvasi tábor mádrichjainak vetélkedői vonzották a kicsiket-nagyokat.

Ott volt a Limmud Konferencia és Alapítvány néhány tagja is. Aki megéhezett és hagyományos zsidó gasztronómiai élményre vágyott, a Carmel és a Hanna étterem kitűnő készítményeivel lakhatott jól, megköstölhatta *Cari Mama* pizzériájának választékát, de bemutatót tartott *Füszeres Eszter* is. A legfelső szinten az Izraeli Kulturális Intézet munkatársai, a Szochnut és a Bné Akiva önkéntesei adtak tájékoztatást, tartottak foglalkozást.

Nos, a díszteremben elsőként a kicsiké volt a nagyszínpad, akik zenés-táncos programmal készültek. Ezt a három iskola között megrendezett verseny (látványban Jeruzsálemet idéző rajzok, képek, agyagformák, textilmunkák) díjkiosztó gálája követte. A zsűri elnöke *Toronyi Zsuzsa* volt, a nyereményeket az iskola igazgatója, *Sugár Sára* adta át.

Érdeklődés kísérte *Micskei Sándor* vetített képes szentföldi élménybeszámolóját is. Az iskola tanulója a Szochnut által kiírt Nemzetközi Bibliaverseny magyarországi döntőjét nyerte meg, s ő képviselheti az országot Izraelben.

Harkányi Endre Kossuth-díjas színművész Petőfi egyik ismert versét szavalta, majd Szántó T. Gábor irodalmi felolvasását követően egy izgalmasnak ígérkező beszélgetésre került sor „Zsidóság 20 évvel a rendszerváltás után” címmel. A (gyakran tabutémákat is érintő) kérdéseket a Magyar Rádió szerkesztő-műsorvezetője, *Breuer Péter* tette fel *Fritz Zsuzsának* (Bálint Ház), *Kovács András* szociológusnak, *Balázs Gábornak* (Izraeli Kulturális Intézet) és *Szekély Gábornak*, a Holokauszt Közalapítvány elnökének. Szó volt a rendszerváltást követő évekről, a traumák feldolgozhatóságáról, a Bálint házi esélyegyenlőségről zsidók és nem zsidók vonatkozásában, dilemmákról, kórságról, hitéletéről több aspektusban, az izraeli kultúra magyarországi lehetőségeiről, a kormányváltás várható vagy nem várható hatásairól, legitimációról, partnerkapcsolatról és legfőképpen a zsidóság sokszínűségéről.

Aliza Bin-Noun, Izrael Állam magyarországi nagykövete, *Dov Levy*, az iskola vallási igazgatója és *Novák Attila* történész a múlt és a jelen Jeruzsáleméről, ezen belül a Jeruzsálem Nap izraeli és galuti, politikai és vallási megemlékezéséről beszélt.

Egyetértés volt a tekintetben, hogy bár sok különféle álláspont létezik, az izraeli jobb- és baloldálnak egyformán fontos a béke, s ennek érdekében a tárgyalások előrehaladása.

Illesse köszönet ennek a szép programnak minden szervezőjét. Valóban, néhány órára a Wesselényi utcába beszökött Jeruzsálem, és láthatóan szívesen fogadott vendég volt.

gáljuli

Újraindult – és befutott

A Füst Milán Szellemi Páholy estje

Három év kihagyás után, közkívánatra, a Dohány utcai templomkörzet vallási és világi vezetése, Frölich Róbert főrabbi és Zoltai Gusztáv elnök úgy határozott, hogy ismét újjá-írja a korábbi évekig nagyon népszerű rendezvénysorozatot.

Ez alkalommal nem megszokott helyén, hanem a patinás II. emeleti díszteremben került sor az eseményre, ahol sok-sok érdeklődő kísérte figyelemmel a meghívott vendégek gondolatait, véleményét két olyan témáról, amelyek óriási sajtóvisszhangot és társadalmi felháborodást váltottak ki.

A két esemény szorosan összefügg – hangsúlyozta *Benedek István Gábor*, a korábbi páholy egyik szellemi atyja és tényleges közreműködője.

2009 őszén levették és összetörték az 1898-tól 1944-es elpusztításáig Makón funkcionáló neológ főrabbi, *Kecskeméti Armin* emléktábláját, a „hatmillió halott hazugság” üzenetet hátrahagyva, ez év márciusában pedig a fenyegetettség ellenére is létrejött egy jótékonyági összejövetel (az ottani résztvevők közül hárman most a Páholy vendégei), melynek eredeti célja az lett volna, hogy pénzt gyűjtsenek *Urbancsok Zsolt* makói történész A holokauszt gyermekei című kötetének megjelenésére. Féltreérthető és ellentmondásos hírek láttak napvilágot azokban a napokban, miszerint a rendezvényt lefújítják volna. Nem erről volt szó. Valójában ismeretlenek megfenyegették a szervezőt, a helyszín, a Korona Szálló tulajdonosát, a helyi sajtót, s olyan légből alakult ki a városban, hogy sem zsidók, sem a téma iránt érdeklődő más vallású városlakók nem mertek mutatkozni az eseményen.

Nos, a Díszteremben először *Benedek István Gábor* üdvözölte a mintegy kétszáz érdeklődőt, s egyúttal köszönetet mondott a Páholy újraindulásának lehetőségéért.

Zoltai Gusztáv köszöntötte *Ferge Zsuzsa* professzor asszonyt, *Závada Pál* Kossuth-díjas író, Urbancsok Zsolt makói történészt és *Fazekas Lajos* filmrendezőt mint a téma autentikus előadóit, valamint a megjelentek közül mások mellett *Schweitzer József* nyugalmazott országos főrabbit és feleségét, *Feldmájer Péter* Mazsihisz-elnököt és Frölich Róbert főrabbit. Az első elmondta, a Szellemi Páholy újbóli léte tisztelgés *Heisler László*, a Dohány utcai templomkörzet elhunyt elnöke emléke előtt. Ő volt, aki annak idején elindította, majd sikerre vitte ezt a programot.

A meghívott beszélgetőrszak egy másiknak adott a szót és a témát, a közönség hátsó soraiban nem is mindig volt tudható, éppen ki tartja kezében a mikrofont, de személyiségük, azt gondolom, garancia volt az abszolút hiteles tájékoztatásra, a visszaemlékezésre, a jelen és a közeljövő taglalására.

Fazekas Lajos gondolataival vette kezdetét az esemény. Szólt a makói gimnazista évekről, amelyekben meghatározó szerepe volt *Kecskeméti Armin*nak. A rendező időt szentelt a nagy tekintélyű egykori makói főrabbi életútjának, publikációinak, a városban betöltött szerepének.

Természetesen a megrongált, majd újra felállított és felavatott emléktábla is szóba került, s ennek visszhangja.

Ferge Zsuzsa, *Kecskeméti Armin* unokája elmondta, sajnos lényegesen kevesebbet tud nagyapjáról, mint szeretné. Beszélt gyermekkoráról, a felejtethetetlen nyaralásokról, édesapjáról és nagybátyjáról, *Kecskeméti Armin* ikerfiáról, valamint *Bartók Béla* családjukban betöltött szerepéről.

Nagyapja halálának körülményei igazán nem tisztázottak, egy szemtanú elmondása szerint jelentkezett egy kórházi ápolást ígérő csoportba, ahol egy ukrán ápolónő kikapcsolta a beteg állapotát javító gépet azzal a mondattal, hogy „neked erre nincs

szükséged”. Visszaszállították a lágerbe, és 1944-ben, vélhetően Auschwitzban, mártírhalált halt. Ferge Zsuzsa beszélt arról is, mennyien mozdultak meg annak érdekében, hogy kihozzák a deportálást megelőzően a szegedi téglagyárból és Budapestre szállítsák, de *Kecskeméti Armin* nem akarta magára hagyni híveit, és ezzel el is döntötte sorsát.

Urbancsok Zsolt (a zsidóság és a tolerancia mellett elkötelezett) történész, aki *Kecskeméti Armin* emlékére kezdeményezője volt egy egyesület létrehozásának, részletesen szólt az egykoron nagyon híres makói ortodox és neológ zsidó közösségről, a toleráns és élhető városról, ahol például az iskolában egyfajta „hallgatólagos megállapodásként” a szombati tanítási napokon csak készségeit tárgyakat iktattak be, így a zsidó gyerekek „legálisan” mulaszthattak, s ahol napjainkban szélsőséges indulatok aggasztják a közvéleményt.

Závada Pál taglalta azt az eseményt, amely a közelmúltban nem csak a makóiakat és nem csak a zsidó emberek érzéseit, közérzetét kavarta fel. Jelestül a történész A holokauszt gyermekei című könyve kiadási költségének egy jótékonyági vászora bevételével való megsegítését, aminek már maga a ténye is szélsőségesek általi fenyegetéseket eredményezett, és tömeges elbátorítatlanságot, félelmet keltett azok körében, akik egyébként magukénak érezték a rendezvény célját.

Urbancsok Zsolt feltette és megválaszolta a kérdést: hogyan jutottak el idáig?

1956-ot említette, amikor Makó ortodox közössége szinte teljes létszámban külföldre távozott, nagyon kevés zsidó maradt a városban, a hitközség megszűnt. A hajdan volt neológ zsinagóga helyén párház épült, s időközben felnőtt egy generáció, amely személyesen nem tapasztalhatta meg a különböző vallású lakosok korábbi toleráns, békés együttélését.

A történész összehasonlítást tett Makó, valamint Szeged és Hódmezővásárhely mai zsidó populációjára, hitélete tekintetében, és beszélt a Korona Hotelbe szervezett esemény hatásáról.

Múltidéző gondolatai felelevenítették a régi, kicsit törekeny makói „közmegegyezést”, a város híres hagyatékteremtésének keresztény-zsidó összefonódását, majd mintegy kontrasztként szólt arról a polgármesterről, aki már a zsidótörvényeket megelőzően kirekesztő szankciókat léptetett érvénybe, és beszélt a későbbi „szőnyeg alá seprés” korszakáról is.

Ferge Zsuzsa folytatta ezt a gondolatot, véleménye szerint nem volt olyan könnyű az együttélés, de tény, hogy azért adódtak erre lehetőségek. A professzor asszony rátért a Korona Hotelbe tervezett jótékonyági est helyett tartott néhány fős találkozó részleteire. Azon a napon, Pestről odautazva, ebédelni, beszélgetni és emlékezni készült alig több mint tucatnyi ember (köztük *Székhelyi József*, *Závada Pál* és *Ferge Zsuzsa*), jelenlétével demonstrálni és nem félni, amikor az étterem ablakaiban dühös arcok jelentek meg.

Mintegy tizenöt fiatal mutatott fel maguk készíttette posztereket. „Izrael ártatlanokat gyilkol, miközben más vádol!”; „Magyarország a magyaroké, Palesztina a palesztinoké!”, „A Wiesenthal Központ náciakat keres – Izraelben megtalálja!” – állt a plakátokon.

Ferge Zsuzsa elmondta, hogy kimentek néhányan az étterem elé, és beszélgetni kezdtek a fiatalokkal, akik nem voltak agresszívek, érezhetően nem készültek fel, illetve nem készítették fel őket ilyen esetre, a holokausztról való ismereteik (például: a zsidók a munkatáborokban fizetésért végeztek munkát) pedig eleve tévesek volt.

A professzor asszony véleménye

szerint ezek és más fiatalok az internet adta lehetőségek révén bármikor aktivizálhatók, de gondos szervezésre utalnak például transzparensaik is.

A meghívott vendégek ezután felváltva beszéltek arról, hogy a hajdani makói zsidóságra vonatkozó majdnem minden könyv, dokumentum, adat megsemmisült, komoly és alapos kutatómunka eredménye az összes azóta megjelent kötet, kiadvány, s például a három temető sírkövei közül az utolsók egyikét sikerül megmenteni.

Fazekas Lajos gyermekkori személyes példával támasztotta alá, hogyan tapasztalta meg a harmonikus együttélést, és mi mindent változtatott meg a történelem.

Mi lesz a kisvárosok polgáraival? Hangzott el a kérdés, a fenyegetettség, a szlogeneket harsogó autók, az antiszemita plakátok felbukkanása ismeretében.

Mi a Korona Hotelben elfogyasztott ebéd után hazautaztunk – mondta Ferge Zsuzsa –, Urbancsok Zsolt ott maradt, neki együtt kell majd élnie ezekkel a dolgokkal. A kérdés országos, és a politika nem kikerülhet – tette hozzá. Akár egyetlen antiszemita, egyetlen szélsőséges eszmét valló ember is bizonytalanságot, támadhatóságot idézhet elő.

Most csend és béke van Makón – hangzott el. A tizenévesek téves gondolatait megváltoztathatók. Ezt segíti elő Urbancsok Zsolt legújabb kötete is, amelyben az olvasó korosztályhoz hasonló makói zsidó gyerekek sorsát, a velük történeken keresztül látott sorsokat, s ad történelmi áttekintést.

Závada Pál elmondta, hogy a holokausztal történelemkönyveket olvasva, dokumentumfilmeket megnézve szembesült, és nem is mindig értette azokat. Idő kellett ahhoz, hogy a kérdéseire választ kapjon, hogy a városban sétálva meglátása és személyekhez kösse azokat a régi házakat, üzleteket, amelyek mellett szenttelenül is el lehet menni.

A program végén makói túlélők léptek a mikrofonhoz, és szívszorító adatokat, képeket villantottak fel a vesztes időszakból.

Véget ért hát az újraindított Szellemi Páholy első eseménye. Valahogy senki nem sietett, nem volt túlekedés a liftnél, a lépcsőházban. Bizonyosságul arra, hogy igény van az ilyen és ehhez hasonló kérdésekre és válaszokra, és úgy gondolom, egyetértünk abban is, hogy „az egyetlen, amifől félni kell, az a félelem maga. Én nem akarok félni. Nem félek. Miért is félnék?”

gál

GIORA SHARON FŐKÁNTOR

Aki a Jóistennel beszélgetett

Katz Ernő

Amikor egy kántort dicsérnek, az esetek többségében az elismerő szavak a hangjának, gyönyörkötő énekének szólnak. Van azonban olyan eset, amikor a hívek mindennel jobban értékelik az őszinte, szívvel-lélekkel ható imádkozást.

A kellemes magas bariton hanggal és nagy zsidó szívvel megáldott Katz Ernő esetében is ez állott minden más erenye felett.

1910-ben született Hajdúsámsonban. Apját egész fiatalon elvesztette, egyedül maradt édesapjával. Mielőtt a megélhetés megteremtésében kellett segítenie. Zsidó tanulmányait szülőhelyén, majd a debreceni jesivában végezte, aztán kereskedő lett, és az maradt a világháborúig. Harmincnégy éves feleségét, hétéves kisfiát és négyéves kislányát Auschwitzba deportálták. A háború után, 1947-ben ismerte meg második feleségét, Rózsikát. Az ismeretségből szerelem, majd házasság lett. Katzék 1948 augusztusában álltak *chupa* alá a Kazinczy utcai templomban, ahol Welcz Izrael rabbi áldotta meg frigyüket.

Katz Ernő 1946-ban kapta meg kántori kinevezését és *socheti* (metszői) minőségben való működésének rabbinikus engedélyét. Az elbíráló *Bét Din*-t nem kisebb rabbitekintélyek alkották, mint Richtman Mózes, Róth Ernő és Fisch Henrik. Előbb Ceglédre került, majd Szolnokra választották meg kántornak, ahol rabbija dr. Singer Ödön volt. Katzék házasságát 1949-ben gyermekáldás boldogította, akkor született kislányuk, Mariann.

Singer főrabbiával éveken át a legharmonikusabb szakmai és emberi kapcsolatban dolgoztak együtt. Magától értetődő volt tehát, hogy Mariann esküvőjén a boldog édesapával együtt Singer Ödön funkcionált.

1958-ban Katz Ernő sikerrel pályázta meg a debreceni főkántori állást, melyet 1976. július 15-ig, haláláig töltött be. Előtte egy héttel még funkcionált a mártír-istentiszteleten.

Az apai és anyai oldalról egyaránt kohén származású Katz Ernő főkántorhoz kisgyermekkorától fogva meghitt személyes kapcsolat fűzött. Apám egyik közeli barátja volt, és a távolság ellenére is elég gyakran találkoztunk. Sokszor voltunk vendégeik Debrecenben, így élvezhettem Ernő bácsi kedves, barátságos, mosolygó és mosolyt fakasztó lényének varázsát, nem kevésbé Rózsika néni finom konyharemekeit. Köztem és Mariann közt is szoros barátság alakult ki, amely az idő és a földrajzi távolság folytán évekre megszádkadt, de a kapcsolat újrafelvétele a közös gyerekkori emlékek jóvoltából könnyen és természetesen módon történt.

Katz Ernő kitűnő kántor, tóraolvasó és tanító hírében állott, ugyanúgy nagyszerű sófárfúvónak és sajchnak is tartották. Rajongva szerette a kántori pályát, odaadással művelte. Kellemes, szép éneke, szívhez szóló imádsága örök emlék azoknak, akik hallották. Ünnepi istentiszteleteit gyakran tisztelte meg Virágos Mihály, a debreceni operatársulat kiemelkedő művésze, akit fiatalok óta szoros szálak kötötték a zsidó valláshoz és a liturgikus zenéhez.

Katz *Sz'lichesz* imája felejthetetlen. Tudta és átérte, hogy mennyire fontos ez az istentisztelet a zsidó embernek a nagy ünnepekre való lelki felkészülése szempontjából. A hagyomány úgy tartja, hogy a *szlichesz* idején nyílnak meg az Ég kapui a bűnbánó imádságok előtt. Katz Ernő az első között járult a Mindenható színe elé: „*kél melech jaisev áal kiszee rácháimim*”... *Istenem, ki a könyörület trónján ülsz, mutasd ki szeretetedet irányunkban, ahogy megbocsátod néped vétkeit...* – fordult kérésével Teremtőjéhez. Szinte sírva, a Félelmetes Napok közeledtének megrendítő fensége tudatában, mégis vigasztaló hittel és bizakodással vitte közössége imáit az Örökkévaló elé. Hívei az ilyen pillanatokban mondták: „*a Jóistennel beszélget*”. Kaphat-e kántor ennél szebb dicséretet?

Imádtá unokáját, Robit, de sajnos csak két éven át élvezhette a nagypapaság örömeit. Addig azonban ottonta rá a szeretetet. A Szimház Tóra-i körmenetkor csak az első körben vitte a tórá, utána kisunokáját vette az ölébe, és úgy folytatta az örömteli imákat. Robi körülméletlenségét Ráv Majse Weisz zcl. végezte, aki akkor már nagyon ritkán *malenolt*, de ezt Katz főkántor iránti tisztelgésből elvállalta.

Katz Ernő főkántor támuz 17-dik napján, a Szentély pusztulására emlékeztető három gyászhat beköszöntésekor érkezett el földi útja végéhez. A gyászhat még gyászosabb volt, nem csupán családja, de gyülekezete számára is. Elment az, akinek hangja, fohásza, embersége vigasztalást nyújthatott a gyász, a megrendülés óráiban. Temetésén Kardos Péter főrabbi és a mindenki által nagyon szeretett, felejthetetlen Deutsch bácsi zcl. (Deutsch Róbert főrabbi édesapja) funkcionált.

2007-ben Mariannal együtt látogattam meg Ernő bácsi és Rózsika néni sírját. Imát mondtam, melyben kifejeztem szeretetemet és hálámat a közös szép emlékeikért.

Tudom, hogy Ernő bácsi most is, ott is imádkozik, énekel... a Jóistennel beszélget.

Pápán a Győzelem Napjára emlékeztek

Sok helyütt megemlékeztek idén is az antifasiszta koalíció 1945. évi győzelméről, illetve azokról, akik életüket áldozták egy békésebb jövő érdekében.

Pápán a Bajtársi Klub rendezésében *Kerecsényi Zoltán*, a MEASZ – Összefogás a Demokráciáért országos elnökségének tagja mondott beszédet az Alsóvárosi temető második világháborús katonai parcellájánál.

A MEASZ képviselője többek között hangsúlyozta, a „halott katona már nem ellenség” jegyében hajtják meg fejüket a temető magyar és idegen nemzetiségű katonahaltottjainak sírhalmánál, illetve rajtuk kívül fejet hajtanak, emlékeznek és emlékeztetni kívánnak még a második zsidótörvény ellen szavazó, a szélsőségek ellen fellépő, a nyilas hatalomátvétel után bujkálni kényszerülő demokratára, dr. *Sulyok Dezsőre*, Pápa világháború utáni első polgármesterére, valamint polgármester-elődjére, a nyilasokkal szintén gyakran szembeszegülő városvezetőre, dr. *Szóllósy Sándorra*, akinek szintén el kellett menekülnie, s emlékeznek *Makray Ferenc* századosra is, aki 1945 márciusában kiadta a parancsot az ejtőernyősöknek Pápa elhagyására, megmentve ezzel a műemlékekben gazdag települést a pusztulástól. Mert mi lett volna, ha a német hadvezetés ennél a városnál kívánja megállítani a szovjet csapatok „bécsi hadművelet” néven ismert offenzíváját, elsősorban a pápai ejtőernyős ezred második zászlóalja segítségével?!! Belegondolni is szörnyű! – gondolkodtatott el a szónok, majd rámutatott, egyetértésre kellene jutnia egységesen minden magyarnak abban, hogy egy hosszú, szenvedéssel teli harc, a hitleri fasizmus brutalitása – bombázások, deportálások,

munkaszolgálat, koncentrációs és megsemmisítő táborok, tömegészárlások – ért véget Európában 1945. május 9-ével; és nem szabad elhallgatni azt a tényt, hogy a legnagyobb áldozatot a Szovjetunió hozta több mint 20 millió halottjával. Végül a megjelentek az emlékezés koszorúit, virágait és gyertyáit helyezték el a temető magyar és idegen nemzetiségű katonasírjainál, valamint a Batthyány utcában *Sulyok Dezső* hajdani lakóházának falán lévő emléktáblánál, ahol *Kerecsényi Zsuzsá* felvetette: a második zsidótörvény ellen szavazó, a nyilasok ellen fellépő hajdani pápai polgármesternek hazai földben, Pápán illene nyugodnia.

(Tudósítónktól)

László Miklóst ünnepelték a Hunyadi téren

Bámidbár szombatján egy különleges eseményre zsúfolásig megteltek a Hunyadi téri zsinagóga padsorai.

László Miklósnak, a körzet köztisztelőiben álló örökös elnökének 85. születésnapját ünnepelni érkezett Kanadából ikerfiái közül András, az otthon maradt testvér, Pali felesége, Ági, lányuk, Vicky és az aprócska dedunoka, Samantha, a Budapesten élő Gábor és neje, Éva, Ausztriából Schmeltzer Tamás (aki máftirként járult a törához) és felesége, Judit, a László unokák közül Péter és Róbert, László Miklós sógora, Lili testvére, Imre, Terézváros alpolgármestere, *Rabin László*.

Megjelent (a teljesség igénye nélkül) *Streit Sándor*, a BZSH elnöke, *Schöner Alfréd*, az ORZSE rektora, *Heisler András* és édesanyja, *Heisler László* (zcl.) özvegye, Rózsa, a templom kiléje, barátok, ismerősök, tisztelők. Nagyon-nagyon sokan.

Az ünnepelt erre az alkalomra a körzet korábbi kántorát, *Vencel Györgyöt* kérte fel funkcionálni.

Az istentisztelet során felhívták a törához a jubilánst, valamint a család néhány férfitagját is. *Domán István* főrabbi a hagyományos papi áldás elhangzása előtt méltatta László Miklós érdemeit, ismertette pályafutását, a zsidósághoz, a valláshoz való mély kötődését.

A nagyszabású kidus során, mely két teremben is zajlott, elsőként az elnök, *Gervai László* üdvözölte a megjelenteket, gratulált a születésna-

posnak, egyebek mellett megköszönve mindazt a segítséget, amelyet beiktatása óta kapott tőle. Ezután a 85. szoltárt idézte, majd átadta a körzet ajándékát.

A család barátjaként a rektor szót arról, hogy ötévente örömmel és tisztelettel jön el születésnapot köszönteni, majd beszélt László Miklós szülői örökségéről, melyet tudhatóan és láthatóan sikerült továbbadnia gyermekeinek, unokáinak. Hangsúlyozta a feleség szerepét az elmúlt 63 év alatt, majd a szinte hihetetlenül hangzó 85. életévvél kapcsolatosan mondott el két anekdotát.

Streit Sándor, akit szintén baráti szálak fűznek a László családhoz, „irigylen” szót a majdnem korosztálya László fiúkhöz, hogy nekik lehetőségük van megfogni édesapjuk kezét, hallgatni tanításait, együtt megélni a hétköznapokat s az ünnepeket. Kívánta, hogy a jubilánst 120. születésnapján idős emberként ő maga is felköszönthesse majd.

László Miklós kért szót, s mint minden ilyen alkalommal, ezúttal is felkésztült. Beszélt szülőfalujáról, a Miskolc melletti kis településről, annak ortodox közösségéről, a mélyen vallásos zsidó családokról. Szüleiére emlékezett, felidézte a sábatok terített asztalát, az anyai által meggyújtott gyertyák fényét, az apai áldásokat. Ami beleivódott, amit magával hozott, az a mai napig útravaló számára, és biztosan tudja, hogy gyermekei és unokái is magukénak érzik a kötődést, a vallást, a Tóra, a zsidóság tiszteletét, a rászorulókat megsegítését. Röviden beszélt a vészorkszakról, elhurcolásokról, majd az alig néhány fő visszatéréséről, akik közül egyedül ő van már csak életben. Meghatottan mondott köszönetet élete párjának az együtt töltött 63 esztendő minden közösen megélt történéseiről.

Végül az egyik felnőtt unoka, Péter tanúsította nagypapjának, hogy mindez igaz, és mindezt illesse őt köszönet és hála.

Kívánunk a lap olvasói nevében is boldog születésnapot!

-gáljuli-

Dél-szlovákiai események

Észak- és Dél-Komárom Önkormányzata 19. alkalommal rendezte meg a város legnagyobb kulturális segerszemléjét, a Komáromi Napokat. A révkomáromi hitközség az elmúlt években aktívan bekapcsolódott a szervezésbe, így volt ez 2010-ben is.

Lág báomer ünnepén, mely egyben *Herzl Tivadar* 150. születésnapja is volt, már délelőtt szélesre tártuk a Menház új kapuját. A látogatók folyamatosan érkeztek négy órán keresztül, több mint kétszázan jöttek el. Az épületben *Paszternák András* (külön köszönet jár neki a teljes nyitvatartási idő végigbeszéléséért) és *Paszternák Tamás* kalauzolták az érkezőket, szlovákul és magyarul. Örömeinkre szolgált, hogy egyre több volt a visszatérő látogató. A zsinagógában *Megyes Pál* rabbijelölt és *Popovics Dávid* voltak a házigazdák. Számos érdeklődő kérdés, kérés tette még színesebbé az eseményt.

A koncertre megtelt a karzat is. Jöttek távolabbi helyekről, mint Mosonmagyaróvár és Léva, de sokan a révkomáromiak közül is megtisztelték a rendezvényt. A zongorakisérő és az egyik kántor hirtelen megbetegedése miatt majdnem veszélybe került a program, amely végül csodálatos el-

ményt nyújtott mindenkinek. *Giora Sharon* (Sándor György) és *Zucker Immanuel* kántorok bőséges magyarázatot fűztek az egyes számokhoz. A Nagynépek liturgiája mellett jiddis dalok is felhangzottak, hol szólóban, hol duettben. Elmondhatjuk, hogy ismét egy különlegesen szép élményben lehetett része mindenkinek, aki velünk ünnepelt.

A nap megszervezéséért külön köszönet illeti *Haas Judit* irodavezetőt, *Paszternák Antal* elnököt és *Gönci Pétert* (Budapest).

Mindenkit visszavárunk a 20. Komáromi Napokon 2011-ben!

***

A Révkomáromhoz közeli Martos (Martovce) községben a vészorkszak 19 helyi áldozatára emlékeztek. A 66 év után állított emléktábla kezdeményezője a helyi református lelkész házaspár, *Nt. Szénási Lilla* Mgr. és *Nt. Szénási Szilárd* Mgr. volt. A napsütéses délelőttön sokan eljöttek a községből, valamennyi generáció képviselői.

A lelkész úr köszöntője után a 90. szoltár hangzott el, majd a lelkész asszony *Kassák Lajos* versével emlékezett. *Keszegh István*, Martos polgármestere a több mint hat évtizeddel

ezelőtti időket idézte, és kiemelte a református lelkész házaspár kezdeményezésének fontosságát. A római katolikus egyház nevében a frissen kinevezett ímely-martosi plébános, *ThDr. Karaffa János* PhD emlékezett. *Paszternák Antal*, a KZSH elnöke felelevenítette a martosi közösség emlékét, személyes sorsok segítségével. Az emlékezők sorát a református lelkész úr zárta, majd az új emléktábla megáldásával fejeződött be a megható ünnepség.

Köszönet érte a kezdeményezőknél és a szervezőknek.

PT

***

A révkomáromi hitközség ezúton hív meg mindenkit a város zsidósága deportálásának 66. évfordulója alkalmából rendezendő megemlékezésre, melyet 2010. június 13-án, vasárnap, 10.30-kor tartunk a temetőben (Aranyember utcája).

Ünnepi beszédet mond dr. *Schöner Alfréd* főrabbi, az ORZSE rektora. Közreműködik: *Schwezzoff Dávid* kántor.

12.00-kor ünnepélyesen elhelyezük a mezuzát a felújított Menház ajtaján, majd közösen gyújtunk gyertyát az áldozatok emlékére a zsinagógában.

Emlékezzen Ön is velünk!

Telt ház a Menházban

Tallózás egykori zsidó újságokban

Egy őserdejű fényforrás...

2.

A Múlt és Jövő 1920. július 29-i számában két újságcikk hódol a magyar újságírás nagy öregje, a hetvennyolc éves *Rákosi Jenő* előtt. Mindkettő a nagy tekintélyű lapszerkesztő, író, középiskolai tanár és talmudtudós *dr. Patai József* tollából való. Cikksorozatunk előző részében már ott állhattunk dr. Patai mellett a médiaguru birodalmában, a Budapesti Hírlap főszerkesztői szobájában, ahol „*Rákosi Jenő* még naponta megírja a maga vezércikkét”.

„A nyolcvan éves korában még alkotói erejében lévő Goethét csodaképpen emlegeti az egyetemes irodalomtörténet. Ilyen csoda *Rákosi Jenő* is, aki ma is még az ő tősgyökeres magyar stílusával felfegyverkezve harcol a magyarság ügyéért” – jegyzi meg *Patai* lelkesülten.

„Megilletődéssel lépek be dolgozószobájába. Kedves, magyar vendégszeretettel fogad. A beszélgetés természetesen hamar a zsidókérdésre fordul.” 1919 őszén küldöttség járt a Budapesti Hírlap szerkesztőségében, élén *Szabó Dezsővel* és *Kosztolányi Dezsővel*. „Nagy szónoklatot vágtak ki arról, hogy ezentúl csak keresztény írók fognak érvényesülni” – szól *Rákosi Jenő* szivarfüstbe burkolózva. „A magyar irodalomban két szigorúan elkülönített tábor lesz, a keresztény és a zsidó írók tábora. Magyar író csak keresztény ember lehet” – magyarázta *Rákosinak* *Szabó Dezső* megszólaltatva. „[A] sok szellemi erővel rendelkező zsidóság az irodalom terén csak reklámszilányságokat tudott termelni” – nos, *Szabó Dezső* írta le ezt az otromba badarságot, meg azt, hogy „[m]ikor egy zsidó író *Fehér felhő* című misztériumát, vagy egy másik *II. Lajos* című darabját írta (*Molnár Ferencre* és *Szomorú Dezsőre* céloz), éppen olyan természetellenes dolgot csináltak, mintha a karós bab elhatározná, hogy aloét fog nyitni”.

– Különbözik az egész mozgalmat és szervezkedést elítélem, mert én az irodalomban egészen más fajta két tábort ismerek: a talentumos és a kontár írók tábort – mondta *Rákosi* lelki nyugalommal, majd így folytatta: – Azután rámutattam a két díszszónokra, és ezt kérdeztem: Hogyan, ön, *Szabó Dezső*, aki végigszolgált *Hatvany Lajosékat*, ahol folyton támadtak engem mint maradit és antiszemitát, és ahol önök előkészítették a destrukciót, mely ellen én minden erőmmel küzdöttem, [...] szóval önök, kik ellenem harcoltak, mikor én a magyar nemzetem jövőjét féltettem az önök bomlasztó munkájától, most hozzáam fordulnak, amikor a keresztény kurzus divattá lett, és önök is jónak látták ennek szolgálatába állani? Nos, hát én az önök társaságából nem kérek!

Kosztolányi Dezső, a *Hajnali* részegség, az *Ilona*, az *Esti Kornél*, a *Pacsirta* és más remekművek zseniális szerzője, *Karinthy* és *Füst Milán* barátja, a Tanácsköztársaság bukását követően, bár annak első napjaiban még lelkes híve volt, a kommün leverése után rövid kirándulást tett az antiszemitizmus ingoványos mocsarába...

– A küldöttség lefőzve sompolygott ki a szobából – folytatta *Rákosi Jenő* kedélyesen –, és azóta természetesen azt hirdetik rólam, hogy én is zsidó vagyok. Nekem különben ez a sorsom: a régi liberális világban konzervatív antiszemitának szidtak, ma pedig radikális zsidónak csúfolnak.

Rákosi Jenő, a főrendi ház volt tagját, a Budapesti Hírlap főszerkesztőjét, a Pesti Hírlap főmunkatársát, a keresztény kurzus jelképét, az újságíró, a szónokot, aki szuggesztív propagandistája volt azoknak a gondolatoknak, eszméknél, melyeket képviselt, a forradalmak kitörése előtt a pacifisták, a demokraták meg a modernizmus képviselői támadták, a forradalmak leverése után viszont az antiszemitákkal, a keresztény kurzus radikálisabb beállítottságú szereplőivel, *Bethlen Istvánnal*, *Gömbös Gyulával*, *Kosztolányi Dezsővel*, *Prohászka Ottokárral*, *Szabó Dezsővel* került szembe.

„No de én megengedhetem magamnak azt a luxust, hogy önmagamhoz és elveimhez hű maradjak. Hetvennyolc éves vagyok. Ambícióim kielégítését nem külső dekórumokban és hivatalok állásokban keresem. Az igazságot, nemzetem javát szolgáltam egész életemben, s ezt szolgálom ma is” – mondta *Rákosi* dörgő hangon, majd folytatta. „[...] A tehetséget jelszavakkal akarják pótolni. Nem tudom már ki mondta, hogy ez nem keresztény kurzus, hanem kurzus kereszténység” – jegyezte meg szellemesen, hamiskás mosollyal a bajsza alatt. „Pedig ma inkább van szükség talentumokra, mint bármikor. Nem volna szabad üres jelszavakkal dobálódzni, hanem minden alkotó erőt munkába kellene fogni. Azért valóságos szerencsétlenségnek tartom, hogy a legsúlyosabb időben a régi zsidó kereskedőket tönkre akarják tenni...”

A Múlt és Jövő 1920 márciusában *Rákosi Jenővel* kapcsolatban azt írta: „legmélyebben elítélte [...] a féktelen, szájas és fenyegető antiszemitizmust”. Ugyancsak *Rákosi Jenő* szavait idézte *Szabó Dezső*ről: „soha ember még jobban keresztény szavakkal nem csalt. [...] Vannak ma is zsidó barátaim, akiket soha fel nem cserélnék a *Szabó Dezső*-féle keresztényekkel.” És még hozzátette: „Az a zsidó, aki nemzeti és becsület, szeretem, és közel áll hozzám.” A Népszava ezt írta róla: „Ő az egyetlen bátor ember Budapesten. [...] nem bánja még azt sem, ha tisztességes emberek nagy elhagyatottságukban mögéje sorakoznak. [...] Hát mi sem félünk tőle, egy véleményen lenni vele, amikor igaza van.”

A látogatás befejezéseként a fiatal, harmincas éveinek derekán járó *Patai* így hódol a hetvennyolc éves mester, kolléga és példakép előtt:

„Így beszél a legnagyobb magyarok egyike, aki mint világtörténelmi emelkedik ki az elmúlt század nemes hagyományainak ködéből. Beszéde közben elfelejtkezünk a magas korról, elfelejtjük, hogy egy letűnt, nagy nemzedék élő tanúja, és cselekvő óriása áll előttünk, fiatalos tűz és szenvedély, munkakedv és életenergia árad minden szavából. Amikor megszorította a kezemet, a hódolat érzésével hajoltam meg előtte.”

Rákosi Jenő volt már minden. Volt pacifista és háborús uszító, a modernizmus ellensége, volt magyartalan germanista és a magyar újságírói nyelvezet megújítója, megkapta „a magyar irodalom egyik legellenzenvesebb publicistája” titulust is, illetőleg hogy az irodalmi és politikai reakció szellemi vezére, miközben, korabeli hírforrások szerint, példátlan népszerűség színté *Kosztolányival* vetekedett. Volt antiszemita, de zsidóbérenc is volt, le is zsidózták... Budapest egyetlen bátor embere is volt a Népszava szerint, de volt revizionista, királpárti és a keresztény kurzus vezéralakja... Halála után utcák és terek sorát nevezték el róla, köztéri szobrot állítottak neki... 1945 után évtizedekre még a nevét is kiradírozták az emlékezetből. Óriási életműve jórészt még a kutatás számára is ismeretlen, árnyalt megítélése még mindig várat magára.

Mi hiszünk a szemtanú, a kortárs, a bölcs tanító, *dr. Patai József* hiteles szavainak...

Magén István

DEUTSCH GÁBOR

„Sietnem kell”

Rendhagyó nekrológ

Sietnem kell címmel tanulmányos és érdekes könyvet írt Horovitz Gizella magyar nyelven Izraelben. Negyvenöt évvel a vézskorszak után vetette papírra tapasztalatait, emlékeit, gondolatait. Felületesen tekintve ez nem nevezhető gyorsaságnak, azonban az élmények feldolgozásához, indulatmentes, de nem érzelem nélküli objektív tolmácsolásához bizonyos idő elteltelre szükséges. Elhatározását biztonnal indokolta, hogy a felnövekvő nemzedékeknek tudni kell mindent, ami történt, még hozzá hiteles tanúktól. Arra is gondolt, hogy csillagok az égen jönnek és mennek, a földi lét korlátozott, éppen azért, amikor megértek közlésre a gondolatai, sietve igyekeztek azokat leírni.

A szerző bemutatkozása azért is érdekes, mert egy eléggé ismert családnev eredetéről kapunk felvilágosítást. Egy Prága melletti kicsiny község nevét vette fel a szent életű rabbi, *Jesáje Hálévi*, így lett ő *Horovitz*. Hetedik egyenes ágú leszármazottja, *Ábrahám Simson Hálévi Horovitz* ügyes kereskedő volt. Az osztrák–magyar határszélről feleségével, Sárával Újfehértóra települt 1830-ban. Üzleti kapcsolatba került a hadházi katonai parancsnoksággal, amely nem adott lakhatási engedélyt zsidóknak, este el kellett hagyni a községet. Később, a napi vándorlás fáradalmait és az éjszakai utak veszedelmeit enyhítendő, a 20 család számára kijelölt utcában, a faluszélen, lehetőség nyílt lakóházak építésére. Imádkozni Ábrahám házába jártak. Békében éltek a helybeliekkel. Sajnos az élet rendje szerint Sára, a hitves, eltávozott az élők sorából. A katonai parancsnokság nem biztosított földet a temetéshez. Az egyházhöz utasították a gyászoló férjet. A főtisztelendő, a katonatisztek mentalitását ismerve, nem merte a kérést teljesíteni. Ábrahám megkérdezte, hisz-e a Bibliában. A felelet természetesen csak igen lehetett. – Látja, Főtisztelendő úr – szólta Ábrahám –, a héten olvastuk ósatyánk történetét, amely szerint a helyi hatalmasságoktól Ábrahám földet vásárolt, hogy Sárát eltemethesse. „Idegen vagyok nálatok, adjatok földet, hogy eltemessem halottamat.” Az idézet meghatotta a derék papot, s Ábrahám lakóhelyük közelében vásárolhatott földet. 1836-ban a hadházi temetőt ez a sír nyitotta meg.

Hadháza

A 19. század negyvenes éveinek végén szelődtek a korlátozások, és lassan Hadházán virágzó hitközség alakult. Kis Jeruzsálemnek is nevezték a helységet. Kisiskola – chéder – nyílt nemcsak a fiúk, hanem a lányok részére is. Imaházat építettek, de családi házból is tartottak davenolást. A tízezer fős településen a 20. században a 800-at is elérte a zsidók száma. Dolgos kereskedők és iparos emberek voltak. A cipőgyáros Grünsteint leszállítva nem gazdagok, de becsülettel ellátták családjukat. Akinek kevesebb jutott, arról gondoskodtak. Mint a szerző nagynénje, olyan „tekintetes asszony” számos faluban élt, akiknek mindenre kiterjedt a tekintetük. Tudták, hol kell segíteni. A hét végén a lányok nénjük társaságában jártak házról házra, gyűjtve az adományokat és ételmezt juttatva sábeszra a rászorulóknak. Jó nevű jesiva működött a helységben. Messzi földről jöttek a tanulók. A hitközség lelkipásztora, a nagy tudású *Jichák Rosenberg* idős korában vejére, ráv *Ezriel Lebovics* bírta az iskolát. Az agg rabbit Ausztriába hurcolták, ott is halt meg, de a háború után hívei a Szentföldre vitték végső nyughelyére. Ráv Lebovics jesivája New Yorkban folytatta munkáját, a régi szellemében. A Horovitzok a közösség feladataiból derekasan kivették a részüket. A nagypapa hosszú ideig a kile elnökeként tevékenykedett, bár egyik szemét 1918-ban egy szerencsétlenség következtében elvesztette. Gizellának (Gitlnek) bőségesen voltak testvérei. Szüleit, előbb apját, aztán anyját, fiatalon el-

Mojsze Tajvio

vesztette. Idősebb fivéréi, nővérei viselték gondját. Furcsa, de igaz, egyik barátja szava szerint halás lehet a sorsnak, mert legalább tudja, hol van felmenői sírja.

Gizella – Gitl – Debrecenbe utazott minden hajnalban, ott járt iskolába. Jól tanult. Másokat is tanított, például egy képviselő fiát korrepetálta németből és számtanból. De a numerus clausus miatt tanulmányait nem folytathatta, felső iskolába nem járhatott. Ezért nővérelével egy varrodában helyezkedett el. Hadházán a zsidók kapcsolata környezetükkel felhőtlennek bizonyult, de az évek óta tartó hazug propaganda nem maradt hatástalan. Ez a vézskorszakban a lakosság közönyében nyilvánult meg. Lehűlt a levegő. A férfiakat munkaszolgálatra hívták be, a közelben egy tekintélyes nagyságú muszos csoport táborozott, vagy ötszáz személy. Váratlanul az Örökkévaló megpuhította a Medvének becézett haragos természetű parancsnok szívét, és vagy ötszáz embernek megengedte, hogy széderestére a faluba menjenek imára, vacsorára. Főzött is bográcsgulyást a község zsidóinak apraja-nagyja. Talán csodának mondható, de jutott ülhely és étel mindenkinek. A rend szerint bonyolították a szédert.

Gizella nagyon objektívan, semmit sem kendőzve írja le a vézskorszak megpróbáltatásait. Kezdve a durva csendőratrocitástól, amelyet a zsidó házakban értékek után kutatva alkalmaztak, folytatva az utazásnak nevezett bevagonírozással: egy vagonban nyolcvan ember, és irány Auschwitz, Birkenau.

A felszabadulás után szűfolt vagonok tetején igyekeztek otthonukba jutni. Nem biztonságos utazás, de szabadabb, mint odalent a vagonban. Pesten a Joint nyújtott némi segítséget a további úthoz. Hadházán teljesen üres ház fogadta a hazatérő néhány testvért. Többen elpusztultak vagy eltűntek. Emil (Menáhem) négyéves orosz fogságból jött haza, teljesen lesoványodva, súlyos betegen. Hosszú kezelés kellett, hogy talpra álljon.

Gizellának bizony rokonoktól kellett kölcsönkérni, hogy ellássák magukat és valahogy berendezzék a lakást. Nővérelével együtt egykori munkaadójuknál, varrónőként helyezkedtek el. Az inflációs időknek nehéz volt átélni. Hadháza 800 fős zsidó közösségéből 190-en jöttek haza. A hitéletet újratekdték, de az elvándorlás lényegében rövidesen elkezdődött. Faluhelyen többnyire ezen időkben nem nagyon volt jó zsidónak lenni. Egy paraszti bölcsességet idéz a szerző, amit egy okos gazdától hallott: „Az a társadalom, amelyben a társadalom egy rétege nem találja meg a helyét, nem lehet egészséges.”

Gizella férjhez ment egy elkötelezetten vallásos gazdálkodóhoz a közeli Kölcse. Földjüket fel kellett „ajánlani” a közösnek. Az egziszen-

ciális bizonytalanság miatt és két fiuk, *Mojsze Tajvio* és *Pinchász* előmenetele, vallási fejlődése érdekében felköltöztek Pestre. Magánoktatókat vettek a gyerekek mellé.

1956-ban falun a hangulat nyugtalannabbnak bizonyult, mint a városokban. Lakásukat megtöltötték a kívándorolni vagy disszidálni akarók. Bár a házuk belövét kapott, mégis rendelkezésre bocsátottak egy szobát a menekülőknél, ők azonban maradtak, bízták a közhangulat enyhülésében. A fiúk a Dob utca 35.-ben létesült és Benedikt rabbi által vezetett kis jesivába jártak, párhuzamosan az általános iskolát is látogatták. Este az anya segített hosszú villamosozás után a gyerekek házi feladatainak megoldásában. A politikai légkör valóban enyhült kissé, felajánlottak nekik földet, de olyan szikes talajt, amelyet megművelni lényegében lehetetlen lett volna. A gyerekek vallási nevelése magasabb szinten már problémásnak tűnt, ezért Gitl szorgalmazta a távozást, amely 1961-ben törvényes módon megtörtént. Olyan várost választottak áldozatok árán is lakhelyül (Bné Brák), ahol a gyerekek előmenetele megoldhatónak látszott. Számos kitűnő iskolába jártak a fiúk, Mojsze Tajvióból rabbi lett, Pinchász szófér és tanár, hálásak is szüleik, különösen anyjuk áldozatvállalásáért. Az apa 1977-ben elhunyt, a fiúk családot alapítottak, gyermekek születtek, később unokák.

Gizella Hadházára ritkán látogatott, akkor is csak a temetőt kereste fel. Talán végigment volna szívesen a főutcán, megkeresve a házat, ahol gyerekeskedett, de az ellenérzése erősebb volt, mint a nosztalgiaja. Azért a faluszéli kastély romjait, ahol a brutális csendőrség lakott egykor, jól megnézte magának. (Vannak, akik a csendőrség visszaállítását szorgalmazták.)

Horovitz Gizella figyelmeztető könyve mindenkinek szól. Hogy a rossz utat elkerüljük, és a jó utat keressük és megtaláljuk. Gondolatánál maradván, az égen jönnek a csillagok, ha egy gyerek születik, és sajnos mennek a csillagok, ha egy ember távozik. Horovitz Gizella a közelmúltban elhunyt. De teljesítette vállalt kötelezettségét, tapasztalatait, mozgalmas életének történetét megörökítette. Aktualitását sajnos nem kell hangsúlyozni...

Ösztözzünk két fia, Weiszberger T. Mojsze ortodox főrabbi és Pinchász Weiszberger szófér és tanár, valamint családjuk – menyek, unokák – gyászában. Az Örökkévaló az igaz bíró, legyen áldott.

ZSIDÓ VILÁGHÍRADÓ

Washington: harmincmillió látogató az emlékmúzeumban

A JTA amerikai zsidó hírszolgálat jelentése szerint az 1993 áprilisában megnyitott washingtoni Holokauszt Emlékmúzeum a közelmúltban fogadta harmincmilliomodik látogatóját. A gyűjteményt mostanáig mintegy nyolcmillió tanuló, 88 állam- és kormányfő, valamint 3500 külföldi közéleti személy kereste fel.

Chile: romokban a zsinagóga

A Chilében történt földrengés során, amelynek epicentruma Concepcion volt, súlyosan megrongálódott a város zsinagógája. *Angel Kreiman-Bill* rabbi a nemzetközi zsidó szervezeteket arról tájékoztatta, hogy a tóratekercseket sikerült kimentenie a romos épületből. Az 1920-ban alakult közösség a konzervatív Maszorti szervezethez tartozik, amelynek Latin-Amerikában jelentős befolyása van. Sajtójelentések szerint a Concepcionban történeteket leszámítva, a chilei zsidó közösséget sem személyi, sem anyagi kár nem érte.

Sanghaj: izraeli csarnokok

A május elsejétől október végéig nyitva tartó sanghaji világkiállítás izraeli pavilonját egy mezuza elhelyezésével a közelmúltban avatták fel.

Az ünnepségen megjelent többek között *Maurice Ohana*, a helyi hitközség elnöke, *Salom Greenberg* sanghaji rabbi és *Jacky Eldan*, Izrael főkonzulja. A kétezer négyzetméteres pavilon két részből áll. Az „Újítások Csarnoka” bemutatja a tudomány különböző ágazatainak legújabb vívmányait, a „Fény Csarnoka” Izrael történelmére és a zsidó kultúra gazdag örökségére emlékeztet. Az épület körüli kertben az izraeli mezőgazdaság és környezetvédelem eredményeire hívják fel a figyelmet. A látogató megtudhatja, hogy Sanghajban a második világháború idején mintegy 30 000 üldözött talált menedéket. A francia származású Ohana elnök az újságíróknak elmondta, hogy a városban jelenleg mintegy háromezer zsidó él, akiknek többsége amerikai állampolgár. Az izraeli szakemberek száma több száz főre tehető, de sokan jöttek Dél-Afrikából, Kanadából és a nyugat-európai országokból is. A hitközség szellemi vezetője, Greenberg rabbi, az izraeli Bné Brákból érkezett. Hosszas tárgyalások eredményeként a helyi hatóságok hozzájárultak, hogy az 1920-ban épült, de 1952-ben a központi kormány által kisajátított Ohel Rachel zsinagóga a világkiállítás idejére megnyíljon. A közösség vezetői szeretnék elérni, hogy a rendezvény befejezése után a templom véglegesen a hívők rendelkezésére álljon.

Amerika: Jeruzsálemtől nincs kompromisszum!

A JTA zsidó hírszolgálat ismertette az amerikai zsidók között az év márciusában végzett felmérés eredményeit. Az USA és Izrael közötti kapcsolatokat a válaszadók 63 százaléka inkább pozitívnak, 22 százaléka inkább negatívnak ítélte meg. Nagyon pozitívnak 10, nagyon negatívnak 4 százalék tartotta. Az Obama-adminisztrációnak Izrael irányában folytatott politikájával a megkérdezettek 55 százaléka egyetértett, 37 százalékuk nem. A Netanjahu-kormány amerikai politikája 57 százalékos támogatást kapott, 30 százalékos ellenvéleménnyel szemben. A jelenlegi nemzetközi helyzetben egy palesztin állam megalakítását a megkérdezettek 48 százaléka támogatta, és hasonló arányban elleneztek. Izrael Állam fővárosa, Jeruzsálem egységével kapcsolatban bármilyen kompromisszum elfogadását a válaszadók 61 százaléka elutasította, 35 százaléka viszont a béke érdekében engedményeket tenne.

Párizs: felavatták a Ben Gurion sétányt

Bertrand Delanoë, a francia főváros polgármestere a közelmúltban avatta fel *Simon Peres* jelenlétében az első izraeli miniszterelnökről, Ben Gurionról elnevezett Szajna-parti sétányt. Az ünnepséget szélsőséges csoportok próbálták megzavarni, akik az izraeli vezetést háborús bűnökkel vádolták. Delanoë elmondta, büszke arra, hogy az önkormányzat tagjai egyhangúan támogatták az elnevezést. A polgármester hangsúlyozta, hogy Ben Gurion katona volt, de 1967-ben kijelentette: „A béke fontosabb, mint a területek.” Peres emlékeztetett arra, hogy Izrael Állam kikiáltása után egyes országok fegyverembargókat hirdettek, de Franciaország segítette a zsidók függetlenségi harcát. Az izraeli államfő párizsi látogatása során találkozott *Nicolas Sarkozy* elnökkel, *François Fillon* kormányfővel és más politikusokkal.

kovács

NAGYKÖRÖSI ESEMÉNYEK

Párochetavatás

Erev sávuotkor avatták fel azt a párochetet a zsinagógában, amelyet *Sólyom Ferenc* emlékére adományozott özvegye és leánya, Györgyike.

Sólyom (Schwarz) Ferenc Kiskörösön született, és ott élt az Autonóm Ortodox Izraelita Hitközség tagjaként, egészen a vézskorszakig. A szörnyű időköt követően több különböző városban lakott.

Idős korában is hú maradt hitéhez. Rendszeres látogatója volt a nagykorósi templomnak, részt vett minden közösségi eseményen ott és Kecskeméten egyaránt, és több ízben szervezte a kiskörösi mártírok emlékére tartott istentiszteletet. Segített testvéreinek, Lászlónak összeállítani a kiskörösi zsidóság Emlékkönyvét, amelyet 1986-ban fejeztek be. (A Mazsihisz Közép-Magyarországi Területi Csoportja tervbe vette a géppel írt könyv nyomdai kiadását.)

Ameddig egészségi állapota engedte, általában ő olvasta fel az istentiszteleteken a haftarát azon a tóraolvadó asztalon, amelyet most az ő emlékére adományozott terítők díszít.

Az Örökkévaló jöbi sorsot adott neki, de ez sem törte meg hitét. Egészsége azonban megromlott, és 5767. sziván hó 18-án örökre eltávozott közülünk.

A sávuoti istentiszteleten, amelyen részt vett *Feldmájer Péter*, a Mazsihisz elnöke, valamint

Feldmájer Sándor nagykorósi és prof. *Grósz Andor* kecskeméti hitközségi elnök, *Róna Tamás* rabbi emlékezett meg az elhunytól és köszönte meg a közösség nevében a családtagoknak nagylelkű adományukat.

Leányavatás

Sávuot 2. estjén megható ünnepség keretében leányavatási szertartást tartottak a virágdíszbe öltözött zsinagógában. Az ünnepelt, Rebekát a közösség tagjai, barátai fogadták, és eljöttek vele nevelőszülei, Klára és Matthias, valamint testvére és unokahúga.

Avatóbeszédében *Róna Tamás* kiemelte azt a különös kötődést, amely a különleges zenei tehetséggel és kiváló tanulmányi eredménnyel rendelkező Rebekát a kecskeméti és a nagykorósi zsidósághoz fűzi, ahol mindig segítették őt, amikor sorsa nehézségre fordult. A rabbi megemlékezett az ünnepelt édesanyjáról is, akit súlyos betegsége fiatalon, ereje teljében örökre elszórtott közülünk, és aki utolsó szavaival is Rebeka sorsáról igyekezett gondoskodni, kérve Klárát, hogy az árván maradt kislányt vegyék magukhoz.

Az édesapa távollétében az áldást *Feldmájer Péter*, a Mazsihisz elnöke mondta el, majd az istentisztelet követő kiduson köszöntötte Rebekát és nevelőszüleit. Végül *Berman Dávid* szolnoki és prof. *Grósz Andor* kecskeméti elnökkel együtt átadta a közösség ajándékát.

Rebeka meghatott szavakkal köszönte meg a résztvevőknek, hogy eljöttek élete ezen fontos eseményére, és elmondta, hogy Németországban folytatja tanulmányait, de sosem felejtí el az itteni zsidó közösséget, és a jó emlékeket meg fogja őrizni.

Verdi Terezinben: hangok a pokolból

Egy fogoly feljegyzései Terezinből

Több ezren látogattak ki a Vasút-történeti Parkba, hogy részesei legyenek annak a csodálatos koncertnek, amellyel a terezini gettó mártírjai emlékének adóztak az esemény rendezői és szereplői. A közönség soraiban ott láttuk a Hitközség vezetőit, kiemelkedő közéleti személyiségeket, politikusokat. Köszönet a Zsidó Idegenforgalmi és Kulturális Központnak a megható élményért.

Van-e élet, zene, remény a Pokolban? Látszólag értelmetlen és ostoba kérdések, melyek még felvetésként is abszurdak. Legalább olyan különösök és valóságosnak, megrázóak és elgondolkodtatóak, mint Verdi Requiem című gyászmiséjének 20. századi története.

Giuseppe Verdi a Requiemet 1874-ben jó barátja és személyes hőse, Alessandro Manzoni költő, az olasz nemzeti regény megalkotójának emlékére írta a harag félelmetes, de mégis grandiózus és felemelő napjáról, amikor eljött az Úr, hogy ítélkezzen az emberiség és a megholtak lelke felett. A nagy, végső számadás – 90 percben, reménnyel és rettegéssel. Ima, könyörgés Istenhez.

Kevesebb mint 100 évvel később bekövetkezett, amiről a darab szól. Sántáni emberek kezdtek el osztályozni, értékelni, származásuk szerint szétválogatva Európa népét. Magunk- és magukfajtákra. Hitványra és erőse.

Európát lángba borította a gyűlölet, a gyilkos tűz, a lángok, amelyek Európa zsidóságának nagy részét felemésztették. Az antiszemitizmus, a tévleges és gyilkos zsidóellenesség a náciok szerint már akkor sem létezett. „Csupán pletyka, rágalom, hogy megaláznánk, kínoznánk, kiirtanánk a zsidókat! Hiszen itt van Terezin, a mintaláger, boldog és jóllakott népevel!”

„A Führer várost ajándékoz a zsidóknak” címmel még filmet is készítették a beállított, pokoli Édenkertről.

1944-ben a Nemzetközi Vöröskereszt küldöttsége látogatott Theresienstadtba, akik előtt a boldog és szabad zsidó foglyok koncertet adtak. Spontán, örömből. A Rafael Schaechter vezette kórus Verdi Requiemjét vitte színpadra, immár tizenhatodszor. Zenével telt meg a láger.

A kórus „boldog” tagjai egytől egytől foglyok voltak, és általában közönségük is foglyokból állt. Zsidó művészekből, énekesekből, átlagemberekből és gyerekekből – főként miattunk, a kicsik miatt csinálták, hogy lássák: néha azért szép is tud lenni az élet. Hogy zenével takarják el szemüket és nyugtassák meg lelküket.

Rafi – barátai, munkatársai így becézték a karmestert – kórusa önkéntesekből állt, akiknek a náciok 12-14 órányi robot után nagyvonalúan megengedték, hogy kottát (csak egy darab volt a 150 emberre!) tanuljanak, énekeljenek, együtt gyakoroljanak. Nappal dolgoztak, éjszaka tanultak, mindig éheztek.

A Vöröskereszt képviselőinek a zsidó foglyok egy olasz zeneszerző katolikus gyászmiséjét énekeltek. „Önként és dalolva”, géppisztolyok és farkaskutyák árnyékában. A kórus fellépése után a vendégek jót ebédelték, sörrel koccintottak a nációkkal, városnéző túrát tettek a „zsidó fürdővárosban”, megköszönték a németeknek a szíveslátást, megszorogatták húsos, füstös és hullaszagú kezüket, majd elégedetten távoztak. A világ kipipált egy rubrikát: „zsidók, rendben”.

Nem sokkal később a boldogan daloló zsidókat, s végül a kórus vezetőjét is vagonokba tuszkolták és Auschwitzba deportálták. A három évig működő lágerkórus tagjai egymásra „eltűntek”, létszámuk folyamatosan csökkent, mindig új énekeseket kellett toborozni. Mégis csinálták. Estéről estére éhez, nélkülség, beesett szemű, sírni már nem, de énekelni még képes emberek álltak a „színpadra”. Reményt adva és kapva.

A tábor zsidósága megosztott volt Verdi Requiemjének kérdésében. A cionisták és a rabbik rossz és oda nem illő választásnak tartották a katolikus gyászmisét – meg is lehet érteni őket.

„Miért nem zsidó zeneszerzők műveit adjátok elő, vagy legalább valamilyen öszövényes kőtől való zenét?” Rafael Schaechter makacsul kitartott Verdi gyászmiséje mellett, de kórusa tagjainak felkínálta a lehetőséget: akit zavar a mű témája, szabadon távozhatsz. Mind maradt! Hát ilyenek voltak ezek a gonosz, csúf, bezárkózó és kirekesztő zsidók. A pokol tornácán is nyitottak, európaiak, nem adva fel identitásukat és közös értékeiket.

***

Tudják önök, hol van a Tatai út és a Vasúttörténeti Park? Messze mindentől, a város peremén, elfeledett terület, tele régi vonatokkal, lokomotívokkal. Nagyokkal, sötétekkel. Sokan biztos, hogy szépek, érdekesnek is találják őket, tetovált karral azonban nehéz lelkesedni a vagonokért.

Május 9-én, a második világháború befejezésének évfordulóján itt, a Vasúttörténeti Parkban újra felcsendült Verdi Requiemje – pontosabban annak terezini változata. Előre és ingyen lehetett regisztrálni rá – dugig megtelt a hatalmas, kopár, dísztelen, rideg csarnok. Itt senki sem nézte, hogy ki kicsoda, nem volt foglalt hely, páholy – híres és egyszerű ember, zsidó és nem zsidó egymás mellett ülhetett.

A kivetítőn csak ennyi szerepelt: *Emlékezzünk együtt meggyilkolt testvéreinkre, a megalázott és megszorított magyarországi zsidóságra, arra a nemzedékre, amely végigjárta a mártíromság összes útját, de nem veszítette el a hitét az Örökkévalóban. Magyarországi Zsidó Hitközség Szövetsége és a Budapesti Zsidó Hitközség Idegenforgalmi és Kulturális Központja.*

Murry Sidlin világhírű karmester állította össze és „aktualizálta” az előadást. Mögötte a MÁV Szimfonikus zenekara és hatalmas kórus: a Honvéd Férfikórus, az Angelica Lánykar és a Washingtoni Katolikus Egyetem énekkara, s négyen a legkiválóbb hazai szólisták közül. Fekete öltönyök és pulóverek, visszafogott elegancia, riadt vagy éppen megviselt tekintetek, helyüket kereső zenészek. Mindenki tudta, érezte, sokkal többről lesz szó, mint egy átlagkoncerttről.

Aztán megszólalt, felcsendült a zene. Zsidó emberek, mártírok emlékére gyászmisét hallhattunk. Pap helyett zenészek hívogatták, engesztelgették Istent, a Requiem hallgatag Istenét, aki végső, utolsó újtukra indítja embereit. Érkezésekor feláll a kórus, megremegnek a falak, minden tekintet a színpadra és a hatalmas kivetítőre vetül. Azonban nem jön semmi, senki... Csak emlékek.

A gyászmise tagolását követve, időközönként megszakítják a koncertet, amelyet a Duna TV élőben közvetít. Murry Sidlin karmester a mikrofonhoz lép. Beszélni kezd, szépen megformált, kemény, szomorú szavakkal idézve fel a terezini lágerkórus emlékét. *Garas Dezső és Béres Ilona* prózai részeket, visszaemlékezéseket kelt életre. Garas nagyon sovány, gyenge, reszketeg, mint egy kisgyerek. Mikor azonban beszélni kezd, elhalkul minden, és csodás, méltóságos csend ül a teremre. A hatáskeltéshez neki nem kell ordítania, gesztikulálnia, egyszerűen csak felállnia.

Minden szava felér egy kádissal. A megemlékező koncert során végül a hagyományos és a modern művészet, a hatalmas projektoron még

mindig megtört, de büszke és erős embereket láthatunk. Arcukon ráncok, mindmáig nyitott lelki sebek testi kivételűsei. A terezini kórus megmaradt, túlélő tagjai ők, idős nők és férfiak elmondják, hogy számukra a zene, Verdi, a Requiem a túlélést jelentette. Fogvatartóikkal és őreikkel ellentétben ők megmaradtak embernek.

Elmesélik a kórus történetét, vezetőjük már-már örületbe hajló elkötelezettségét és szervezőmunkáját. Aztán egy filmrészlet láthatunk boldog és elégedett zsidókról. A náciok 1943-ban propagandacélokba, a koncentrációs táborok miatt aggódó külföldi közvéleménynek filmet készítettek. „Hitler várost ajándékoz a zsidóknak”, az idősek a parkban olvasgatnak, csevegnek, a fiatalok pancsolnak. A munkások dolgoznak, a művészek alkotnak. Sok-sok boldog embert láthatunk, szemük azonban teli van fájdalommal, alkatukon látszik, hogy hirtelen, csak a film kedvéért hizlalták fel őket. Kezüik reszket. Játsszanak, az életükért.

A szántóföldön dolgozó zsidó földműves alakja lóg ki igazán a kreált képből, riadtan néz a kamerába, izmok helyett csak csontok, ernyedt, petyhüdt bőr, a tartós alultápláltság jelei látszanak rajta. Ő is boldog, hiszen a kamerák előtt kötelező volt mosolyogni.

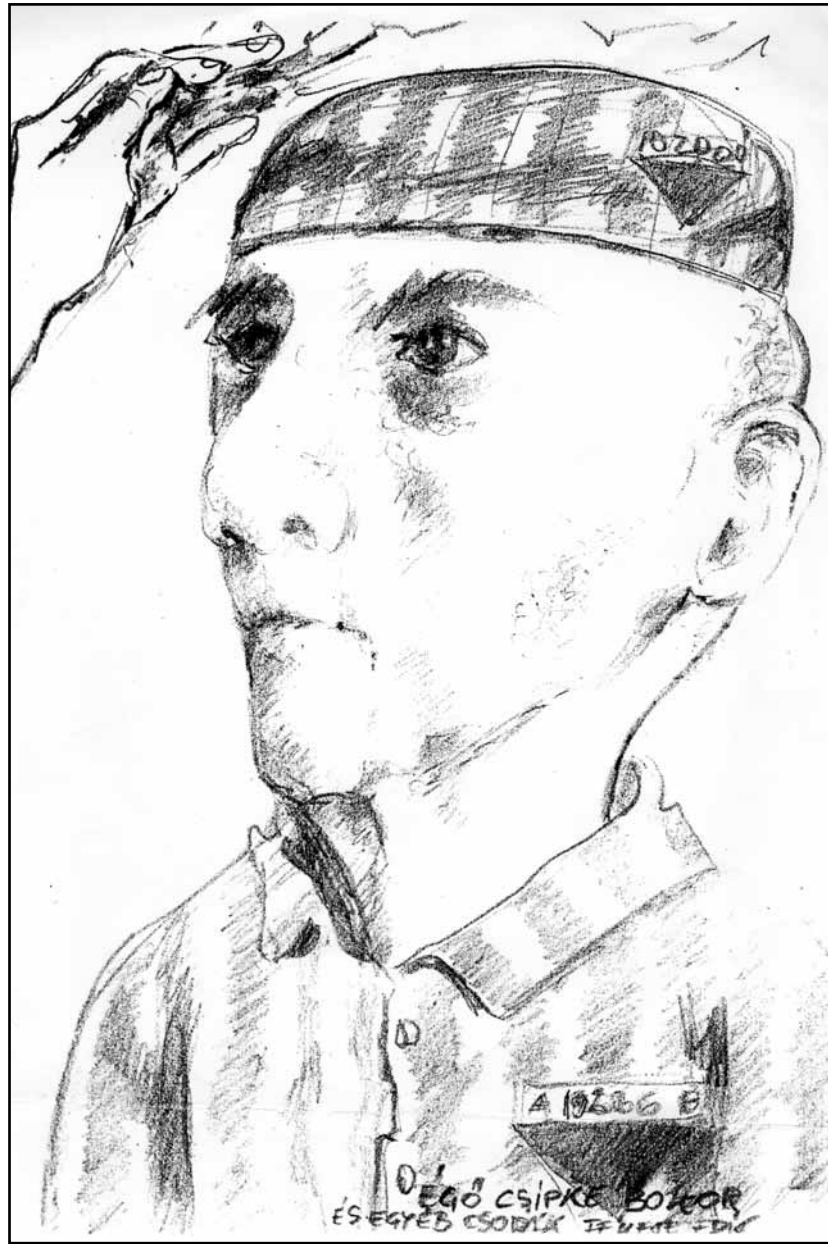
A koncert végén a kivetítőn vagonokat látunk, amelyekbe SS-tisztek zsidókat parancsolnak be. Közben elhalkul a zene. Vége az „előadásnak”. A kórus tagjai és a zenészek egymás után távoznak, végül csak egy hegedűs marad...

Minden elsötétül, senki sem tapsol. Elég hallgatni, a szervezők egy perc csendet kérnek taps helyett. Némán vonul ki a zenekar, szépen lassan kiürül a színpad, végül a nézőtér is. A csarnokból kifelé menet senki sem szól a másikhoz, csak gyalogolunk, előre a sötétbe. Makacs életöszöntől, automatizmusától vezérelve.

Megyünk a sötétben, fülünkben a pokol hangjai.

Isten velünk, ha már Velük nem volt, nem lehetett ott...

Szilágyi Iván Péter

Tábortüzek a ragyogás napján

(Folytatás az 1. oldalról)

A jogos kérdésre ráv *Mojse Weiszberger* ortodox főrabbi beszédében adta meg a választ. Mózes tanítónk halálát minden év ádár hó 7-én megsiratójuk. Van, aki börtöl is azon nap. A Chevra Kadisák világszerte akkor tartják évi közgyűlésüket. Megemlékeznek az az évben eltávozott kiemelkedő személyiségekről, tudós rabbikról. Ennek oka, hogy Mózes halálakor 30 napig gyászolt a nép, nagy szomorúságukban számos törvényt elfelejtettek. De Simon ben Jocháj tudományának, a kabbalának átadására, bár kérte, addig a napig nem kapott engedélyt. Az ómerszámlálás 33. napján búvóhelyén, Meronban, az őt meglátogató tanítványainak feltárta a Zohár, a Ragyogás Könyvének titkait. Amíg a Tant tanította, a nappal meghosszabbodott, a nap nem nyugodott le. Örömmel hunyta le a szemét, mert a hagyományt, a Kabolét, követőire hagyhatta. Azóta is aki teheti, a hároméves fiúgyermek haját először Meronban vágatja le. A tánc és vídám ének ezért jogos, a tábortüzek lángja a Tóra fényét jelenti – fejezte be a sok érdeklődő és ünneplő felnőttnek és gyereknek drásját – beszédét – ráv Weiszberger Mojse főrabbi.

D. G.

LAKÁS, ÉPÜLET FELÚJÍTÁSA

- Alpinista módon homlokzatjavítás, tetőfedés
- Festés, mázolás, tapétázás, csempézés
- Műszaki vezetés, árajánlat-készítés hitelevélhez is

FRANK (alapítva: 1892/1972)

Tel./fax: (1) 331-5743

E-mail: frank1063@t-online.hu

Munkadíjból 5% kedvezmény!

APRÓHIRDETÉS

VEGYES

Üzemorvosi, háziorvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITAPHARM. Hétfő-szerda 15-16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Fogorvosi rendelőm címe: XIII., Szt. István krt. 4. III. 1. Tel.: 320-4778, 06-20-496-2223, dr. Virág Péter.

Örömmel tudatjuk, hogy a Rabbistület és a Mazsihisz vezetősége megállapodott David Goldberg mohéllal (Németország), aki zsidó fiúgyermek körülmetélését vállalja. Amennyiben az Ön családjában ilyen szimchá (öröm) van, kérik, jelentkezzen a Rabbiságon a 413-5580-as telefonszámon vagy a rabbistulet@mazsihisz.com e-mailen keresztül, hogy a gyermeket Ábrahám szövetségébe felvehesük.

Könyvnyomatás, színes nyomtatás, fénymásolás, plakátnyomatás. Messinger: +36-20-934-9523, www.rcontact.hu

Manikűr, pedikűr. Hívásra hához megyek. 06-20-551-4580.

Tóratekercsek, tfilinek és mezüiek számítógépes ellenőrzése és javítása. Farnadi-Jerusalmi Márk. Telefon: 06-70-932-8275, e-mail: sofer@sofer.hu, weboldal: www.sofer.hu

Farkas Zsolt vízvezeték-szerelés, gázkészülék-javítás, lakásfelújítás. Tel.: 242-2028.

GYŰJTŐ VÁSÁROLJA magyar nemes festők műveit: Berkes Antal, Czóbel Béla, Deák-Ebner Lajos, Kádár Béla, Lotz Károly, Márfy Ödön, Molnár C. Pál, Scheiber Hugó, Szönyi István, Vörös Géza stb. 06-20-476-7144.

24 m²-es üzlethelyiség kiadó a VII. ker., Síp utcában, hosszú távra. Érdeklődni lehet munkaidőben a 413-5568 telefonon.

Újlipótvárosban garzonlakás turistáknak kiadó. Tel.: 226-4109.

GYŰJTŐ vásárol magas áron: ezüsttárgyakat, cukorodobozokat, gyertyatartókat, tálcaikat, gyümölcsalakokat, evőeszközöket (hiányosat is), zsidó kegytárgyakat stb. 06-20-476-7144.

KASTÉLYOK BERENDEZÉSÉHEZ vásárolok nagyméretű és kisebb festményeket, EZÜSTTÁRGYAKAT, 12 személyes evőeszközöket, cukorodobozokat, gyertyatartókat, tálcaikat stb. Kovács Margit és Gorka kerámiáit, herendi, meissen, Zsolnay porcelánokat, régi álló, fali és asztali díszörmeket, antik, barokk bútorokat, tabernáculumot, szekreteret, reneszánsz dolgozószobát, bronz-, fa- és márvány-szobrokat veszek. (Hibásakat is.) Teljes hagyatékért első vevőként a legmagasabb árat fizetem, KÉSZPÉNZBEN. Díjtalan kiszállítás, értékbecslés, vidékre is. ÜZLET: I. ker., BATTYÁNY U. 10. (Mária térenél). TEL.: 201-6188, 06-20-323-4104. E-mail: kastelyberendezese@t-online.hu

ÚJ ÉLET

a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének lapja
1075 Budapest, Síp u. 12.
Telefon/fax: 322-2829

E-mail: ujelet@bzsh.t-online.hu

Főszerkesztő:

Kardos Péter

Olvasószerkesztő:

Gábor Zsuzsa

Kiadótulajdonos:

Mazsihisz

Előfizetési díjak:

Belföldön: 1 évre 3120 Ft

Külföldre 5760 Ft/év

USA és Izrael: 6240 Ft/év

Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.

OTP bankszámlaszám:

11707024-22118480

OTP SWIFT kód:

(BIC) OTPVHUB

IBAN:

HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000

Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap

Üzletág, előfizethető a kiadónál.

Postacsek: 11707024-22118480

Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(80)-444-444-es ingyenes zöldszámon.

Szedés: WolfPress Nyomdaipari Kft. Nyomtatás:

VESZPRÉMI NYOMDA ZRT.

ISSN 0133-1353

Idős ember gondozását vállalnám Budapesten. 06-30-296-3973, 204-0506.

60-as, egyedülálló, diplomás asszony vagyok. Kultúra iránt fogékony, szintén egyedülálló asszony ismerettségét keresem közös programokhoz (hangverseny, múzeumok stb.). Kézrel frott, vezetékes telefonszámom leveled várom a 1281 Budapest 27, Pf.: 54. címre.

HÁZASSÁG

20 év tapasztalattal várom önt, amennyiben társra vágyik. Az emberi sorsok segítése, a társkeresés számomra hivatás. Nyugdíjasoknak kedvezmény. Elérhetőségeim: Györgyi asszony, 326-5989, reggel 8-10-ig, este 20-22-ig. E-mail: gyorgyi11@vivamail.hu

Ugye jó lenne kettesben? 65 körüli, egészséges, nem túlsúlyos, némi spirituusszal megáldott, kultúra iránt érdeklődő, jó anyagiakkal rendelkező páromat keresem! 60-as, fekete szemű és hajjú, szeretetre vágyó, diplomás asszony vagyok. Bel-Budán lakom. Kézrel frott, vezetékes telefonszámom leveled nagyon várom! Címem: 1281 Budapest 27, Pf.: 54.

Mártír-istentiszteletek 2010

Június 6.		
Cegléd	10.30	zsinagóga
Kispest	11.00	temető
Nyíregyháza	10.00	holokauszt-emlékmű
	11.00	temető
Eger	14.00	temető
Zalaegerszeg	10.30	zsinagóga
	12.00	temető
Kisvárd	14.00	Vasvári P. u.
Sárbogárd	12.00	temető
Salgótarján	11.00	temető
Kecskemét	14.00	temető
Tata	10.00	temető
Tatabánya	13.00	temető
Miskolc	11.00	temető
Sümege	11.00	temető

Június 13.		
Hatvan	10.30	temető
Kápolnásnyék	16.00	temető
Révkomárom	10.30	temető
Ács	14.00	temető
Nagymeny	17.00	emlékmű
Szécsény	11.00	temető
Győr	11.00	temető
Nagykőrös	10.30	zsinagóga
Székesfehérvár	11.00	temető
Sátoraljaújhely	14.00	temető
Gyöngyös	11.00	temető
Szentés	11.00	temető

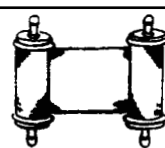
Június 20.		
Pásztó	10.00	zsinagóga
	10.30	emlékmű
	11.00	temető
Pápa	11.00	temető
	15.00	zsinagóga
Nagykát	10.30	temető
Balassagyarmat	11.00	temető
Esztergom	11.00	temető
Tótkomlós	14.00	emlékmű
Kiskőrös, Kecel, Soltvadkert	15.00	Frankel L. út
Debrecen	10.00	temető

Június 27.		
Gyula	12.00	temető
Dombóvár	13.30	emlékmű
Kaposvár	10.00	zsinagóga
	11.00	Baross u. emléktábla
	11.30	temető
Békéscsaba	15.00	Széchenyi-liget
Szeged	10.00	gettóemlékmű
	11.00	zsinagóga
Szolnok	11.00	zsinagóga
Vác	10.00	zsinagóga
Veszprém	10.00	temető
Hódmezővásárhely	15.30	temető
	17.00	zsinagóga
	14.00	zsinagóga

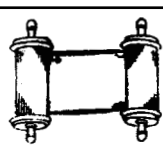
Július 4.		
Keszthely	11.00	zsinagóga
Jászberény	11.00	temető
Karcag	11.00	zsinagóga, temető
Pécs	10.30	zsinagóga
Szombathely	11.00	temető
Tapolca	13.30	volt gettó és temető
Jánoshalma	11.00	zsinagóga

Július 11.		
Sopron	11.00	temető
Székesvárad	10.00	holokauszt-emlékmű
Soroksár	9.30	temető
Erzsébet	10.15	temető
Csepel	11.30	temető
Újpest, Rákospalota, Pestújhely	18.00	Újpesti zsinagóga

Felhívjuk az érdekeltek figyelmét, hogy az időpontok, helyszínek esetleges változása miatt minden számunkat kísérjük figyelemmel.

IMAIÓK

Templomok	Péntek este Jún. 4.	Szombat reggel Jún. 5.	Péntek este Jún. 11.	Szombat reggel Jún. 12.
Hősök	18.00	9.30	18.00	9.30
Frankel L. út 49.	18.30	10.00	18.30	10.00
Hegedűs Gy. u. 3.	19.00	9.30	19.00	9.30
Vasvári P. u. 5. (Iubavicsi)	19.30	9.00	19.30	9.00
Thököly út 83.	18.30	9.00	18.30	9.00
Hunyadi tér 3.	19.00	9.30	19.00	9.00
Bethlen tér 2.	19.15	9.30	19.15	9.30
Nagyfuvaros u. 4.	19.00	8.00	19.00	8.00
Rabbiképző-ORZSE (Békkocsis u. 2.)	18.00	9.00	18.00	9.00
Kazinczy u. 27.	20.30	8.00	20.30	8.00
Alma u. 2.	20.30	8.45	20.30	8.45
Kórház (Amerikai u. 53.)	19.00	7.30	19.00	7.30
Páva u. 39.	18.00	9.30	18.00	9.30
Dózsza Gy. út 55.	18.00	9.30	18.00	9.30
Berzeviczy u. 8.	18.00	9.00	18.00	9.00
Károli G. tér 5.	19.00	9.00	19.00	9.00
Visegrádi u. 3.		9.00		9.00
Dessseffy u. 23.	20.30	9.00	20.30	9.00
Teleki tér 22. (szefárd)		8.45		8.45
Lauder iskola (Budakeszi út 48.)	18.00		18.00	
Pesterzsébet (Zamárdi u. 7.)	18.00		18.00	
Vidéken				
Vác (Eötvös u. 3.)	18.00		18.00	
Kecskemét (Nagykőrösi út 5.)	18.00		18.00	
Székesfehérvár (Várkörút 19.)	18.10		18.10	
Győr (Kossuth L. u. 5.)	18.00		18.00	
Szeged (Gutenberg u. 20.)	18.00	9.00	18.00	9.00
Debrecen (Pásti u. 4.)	20.15	8.00	20.15	8.00
Nyíregyháza (Mártírok tere 6.)	20.15	8.00	20.15	8.00
Miskolc (Kazinczy u. 7.)	18.00	8.00	18.00	8.00
Pécs (Fűdö u. 1.)	18.30	10.30	18.30	10.30
Kiskunhalas (Petőfi u. 1.)	18.00		18.00	
Szombathely	18.00		18.00	
Kaposvár (Berzsenyi u. 14.)	18.00		18.00	
Nagykanizsa (Fő u. 6.)	18.00		18.00	
Keszthely (Kossuth L. u. 20.)	18.00		18.00	
Hódmezővásárhely (Szt. István tér 2.)	18.00		18.00	

NAPTÁR

Június 4. péntek	Szíván 22.	Gyertyagyújtás: 8.17
Június 5. szombat	Szíván 23.	Szombat kimenetele: 9.37 Újholdhirdetés
Június 10. csütörtök	Szíván 28.	Jom Kippur kátán
Június 11. péntek	Szíván 29.	Gyertyagyújtás: 8.22
Június 12. szombat	Szíván 30.	Szombat kimenetele: 9.43
Június 13. vasárnap	Támmuz 1.	Újhold 1.
		Újhold 2.

Olvasóink véleménye

Megszólal egy volt göteborgi rabbi

Tisztelt Szerkesztőség! Érdeklődéssel, mi több, meglepéssel olvastam pályatársam, Kardos Péter főrabbi göteborgi elményeiről. Végre akad valaki, aki ugyanolyan emlékeket őriz arról a csodálatos skandináv országról. Saját feledhetetlen benyomásaimat Emlékeim címmel, előkészületben lévő könyvem „Schwedenplatte” (szmörgözörd – magyarul irva) fejezetében találja majd a kíváncsi olvasó.

Ettől függetlenül két megjegyzést fűznék a főrabbi úr cikkéhez.

1. A gyászoló csoportos kádismondásáról. Ez egy régi szokás német ortodox közösségekben, de így láttam a strasbourgi ortodox (Kaganeck) sülben is, valamint a német zsidók által alapított Ichud Sivát Cion zsinagógában, Tel-Avivban. Németországban manapság tudomásom szerint csak Münchenben tör-

ténik ez így, ahol a vadonatúj Szent Jakab téri zsinagóga rabbija, Steven Langnas, aki szigorúan követi Simson Rafael Hirsch tradícióját, adaptálta ezt a szokást. A minhágról ráv Ezriel Hildesheimer és Róth Ernő zsl. is szóltak.

2. Ami a tengerparti apartmanommal, a főrabbi úr csak az egyik felét idézte megjegyzésemnek. A teljesség kedvéért kiegészíteném a rólam írtakat. Miután rámutattam a kikötőre, hogy innen indulnak a hajók Európába, hozzátették, hogy természetesen Svédország is Európa része. Erre megjegyeztem, én inkább SKANDINÁZSIÁNAK látom... Itt ugyan engem nem zsidóztak le, de akkoriban sötétebb hajam miatt többször tituláltak „rohadt külföldi”-nek (eredetiben: „gávla utlänning”).

Üdvözléssel: Joel Berger, Stuttgart
(A szerk. megjegyzése: nekem valóban a történetnek csak az első felét mesélték el. A helyükben én sem emlékeztem volna a folytatásra...)

Hírek, események röviden

– Adományok. Szeged László 20 000 Ft-ot küldött a Szeretétház betegeknek.

– Elnökváltás Szombathelyen. Közgyűlést és tisztújítást tartott a szombathelyi hitközség. Az eddigi elnök, Jellinek E. György nem vállalta az ismételt jelölést, így a tagság az eddigi alelnököt, előimádkozót, Márkus Sándort választotta új elnöknek. A régi elnöknek, akinek munkájára továbbra is igényt tartanak, jó egészséget, az új elnöknek pedig sok türelmet, sikeres vezetést és szintén jó egészséget kívántak munkájához.

– A Giorgio Perlasca Alapítvány és a Budapesti Olasz Intézet a hős zsidómentő születésének 100. évfordulója, a háború befejezésének 65. évfordulója és a holokauszt magyar áldozatainak emléknapja alkalmából filmbemutatót rendezett, melyen a Mazsihisz részéről Lazarovits Ernő külügyi vezető vett részt.

– A Claims Conference Budapesti Irodája tájékoztatja ügyfeleit, hogy 2010. június 1-jétől új címre költözik: 1054 Budapest, Tüköry u. 3. (Mazsók épülete) II. emelet. Telefon: 374-3078, 374-3084. Ügyfelfogadás: hétfőtől csütörtökig, 9-12 óráig.

– Magén István Vesszőfútas c. könyv-

nek bemutatója 2010. június 4-én, 19 órakor lesz a Bálint Házban. A festőművésznek 2010. június 10-én, 17 órakor kiállítása is nyílik az Árkád Galériában (VII. kerület, Rákóczi út 30.). Megnyitja: Fitz Péter művészettörténész, a Fővárosi Képtár igazgatója.

Programajánlat

JÚNIUS

Generációk Klubja (Hunyadi tér 3., félelelet)

8. (hétfő) 15:00: A zongoránál Szirmai Zoltán!

15. (hétfő) 15:00: A Terma Zrt. művészeti igazgatója, Deák Gábor tart előadást a kerület nagy zsidó elődeiről.

22. (hétfő) 15:00: Beszélgetés Vencel György kántorral, az Alma utcai Otthon néhány hete kinevezett szociális munkásával.

29. (hétfő) 15:00: A hónap tanításai. Tótha Péter Joel rabbi a vendégünk. Július hónaptól (hagyományosan) a klub és a csütörtöki gyógytorna is nyári szünetet tart. A kapcsolat nem szakad meg természetesen, hiszen üdülünk, múzeumot látogatunk, és kirándulunk is. Az Új Élet hasábjain időben találunk az érdeklődők megfelelő tájékoztatást. A klubvezető egészségben eltöltött szép nyarat és feltöltődést kíván.

Egy amerikai Európából

A Geographia Kiadó a Budapesti Nemzetközi Könyvfesztiválra időztette Ruth Ellen Gruber Zsidó emlékhelyek Közép- és Kelet-Európában című művének megjelentetését. A könyvbemutatót a szerző vetített képes előadás keretében beszélt kutatómunkájáról.

Ruth Ellen Gruber újságíró, fényképész, számos kötet alkotója, többek között a United Press International, a New York Times és az International Herald Tribune számára dolgozik. A texasi születésű tudósító az év nagy részét Olaszországban, illetve Magyarországon tölti.

A könyvbemutató elhangzott, hogy a közép-kelet-európai zsidó emlékhelyeket ismertető kötet első ízben az 1990-es évtized elején, Kanadában jelent meg, majd 2007-ben a National Geographic Kiadó gondozásában újra kiadták. 14 ország egykori zsidó közösségeinek lakóhelyeit és fennmaradt emlékeit mutatja be. A szerző kutatásai közben és utazásai nyomán azt tapasztalta, hogy látogatásainak helyszínein a második világháború után alig maradt építészeti vagy szakrális emlék. Útja romos zsinagógák és elhanyagolt temetők között vezetett. Kelet-Euró-

pa több országában szokássá vált, hogy a hajdani zsinagógákat átalakították, és a korabeli falak között tudomány háza, hangversenyterem vagy edzőterem működik.

Gruber úgy fogalmazott, hogy az adatgyűjtéshez és dokumentáláshoz a harag adta az elsődleges indítást. 1989-90 táján még újságíróként sem tudott az emlékhelyekről információt találni. „Könyvem kiadásával szerettem volna ezeket a településeket visszahelyezni a térképekre” – mondta. Ezek a helyek nemcsak az ott lakóknak fontosak, hanem a szélesebb olvasóközönségnek is. Az utóbbi másfél évtizedben azonban szinte forradalmi változások történtek a zsidó örökség területén – tette hozzá. A különböző egyházi értekek feltárásával párhuzamosan lassan a zsidó közösségek is újjáépültek. Másfél évtizeddel ezelőtt legfőbb temetőlátogatásokra vállalkoztak az emberek, mára azonban a zsidó turizmus stabil üzletgá fejlődött. Ezekhez a tér- és

időbeli utazásokhoz kínál segítséget a könyv.

Az útikalauz országoként és településenként, betűrendben veszi sorra az egyes falvakat, városokat. A szócikkek a földrajzi elhelyezkedésen túl arról is tudósítanak, hogy mikortól meddig éltek ott zsidók. A könyvben – Gruber szavaival – „romantikus és gyászos képek” váltják egymást, és a lapokon néhány „sikerstori” is helyet kapott.

Az újságíró szerint Csehország folyamatosan állítja helyre az emlékeket. Példaként a Terezinhez közeli ústeki zsinagógát és az ország északi csücskében található Velká Bukovina-i temetőt említette, amelyhez bár egy mezőn keresztül visz az út, a bejárat előtt mégis pihenőpad várja az arra járókat. Lengyelországban több helyen is a nációk által összetört sírkövekből állítottak emlékfalat. Litvániában egy haláltábor teljes területét emlékhellyé és holokauszt-emlékközponttá alakították. A román-ukrán határon Siret falu temetője nemzeti védelmet kapott.

Magyar példaként Szolnokot említette, ahol a templom épülete előtt szobrot emeltek *Baumhorn Lipót*, az egyik legtermékenyebb hazai zsinagógaépítész tiszteletére.

A kötet felhívja a figyelmet az egyes temetők sírköveinek és néhány zsinagóga freskóinak jelképekben gazdag motívumkincsére is. Számos ismert személyiség (rabbi és művészek) neve is felbukkan a könyvben. Köztük az egyik tipikus közember „bolechowi Ber” borkereskedő, aki a 18. század végén Tokaj, Mád és a cári orosz birodalomban (ma Ukrajnában) lévő Bolehiv között szállította a hegyaljai bort.

Ruth Ellen Gruber nem törekedett a teljességre, így a Magyarországról szóló fejezethez is illeszthetnénk még jó néhány településnevet. Könyve olyan ismeretterjesztő munka, amely elsősorban a téma iránt érdeklődő, Kelet-Közép-Európából elszármazottaknak szól (a szerző maga is ezek közé tartozik). A kötetben számos webcím szerepel, ahol további információkat találunk a minket érdeklő helységekről. A kiadvány hiánypótló munka, kár, hogy az igényes és színes borító mögött, a könyv belsejében csak fekete-fehér képeket találunk.

R. A.

Gázszerelés

- Gázberendezések, gázvezeték új szerelés hatósági engedéllyel
  - Időszaki kötelező ellenőrzése (2008. XL. tv. 89.§ [6])
  - Vízórszerelés
  - Fűtőszerszerelés, fürdőszoba-felújítás
- FRANK 1063 Budapest, Szív u. 28.
Tel.: (1) 331-5743, 06-30-932-3615

בר מצוה

Böhár-böchukotáj szombatján ünnepelesen hívták a tóra elé Mihály József és Jerkovich Mónika fiát, Benit, bár micvája alkalmából. Az ünnepelt felkészültségével bizonyította, méltó lett arra, hogy a „parancsolat fia” legyen. Deutsch Róbert főbbi beszédében útravaló tanítást adott a közösség új, felnőtt tagjának, a Mindenható áldását kérve reá. Schwezoff Dávid kántor énekelt szívhez szóló misebéráchoz.

Az imádkozást követően a szülőik által adott bőséges kiduson a főbbi szavai után Beni és az édesapa szólt az egybegyűltekhez, megkö-

szönve minden vendégnek, hogy részvételükkel emelték a nap jelentőségét.

Vörösmarty u. 3/b

A címben jelzett ház geográfaiilag az Erzsébetváros egyik mellékutcájában áll, az Almássy tér közelében. Ha érdeklí Önt, kedves olvasó, hogy milyen nosztalgia vagy grafománia készítetett a megemlékezésre, akkor maradjon még velem, és mindjárt elmondom. A ház a harmadik az utcában, és szinte semmiben sem különbözik a kerület többi olyan épületétől, ami a múlt században az alsó középosztály lakhelyeül szolgált. Körangos, igazi „proli ház” volt, a folyosók végén a hátsó lépcsőházban öt vécével, melyekhez a boldog lakástulajdonosoknak volt általában hatalmas ólomkulcsuk. A körfolyosó okán tulajdonképpen mindnyájan részvényesek voltunk a másik életében.

Múltidéző és családfakutató korunkban érdemel pár szót a ház populációjának összetétele. A Vörösmarty utcában igazán eklektikus közösség jött össze. Szomszédaink között volt tót, sváb, cigány, de még egy bolgár kertész is. Hogy ki volt zsidó a lakók közül, azt jóteknony homály fedte, legalábbis előttem, a gyerek előtt.

Kiskorom egybeesett a létezett szocializmus legkeményebb időszakával, amikor nem csak a zsidók nem vállalták, hogy ők azok, de a kereszténység megvallása is amolyan elvtársi engedetlenségnek számított. Mint később kiderült, a népes ház valamennyi lakója rólunk – a négy ott élő zsidó családról – mindig is tudta, hogy azok vagyunk, csak ilyesmit nem volt illő emlegetni.

Az én áldott emlékü édesanyám a nyilas szobafestőt – aki önkényesen beköltözött távollétiünk (gettó) alatt lakásunkba – némi segédlettel rögtön a felszabadulás után kítette. Ő maga a Szocialdemokrata Párt elnöki titkárságán dolgozott gyors- és gépirónőként, és mint ilyen, mint öntudatos elvtársnő, a vallásról csak nagyon sötét esteken beszélt, amikor a paplanom a szememig ért. Elmondta, hogy a házban tudomása szerint kik zsidó származásúak, és külön kihangsúlyozta, hogy a Weisz lányok nagyon zsidók, Auschwitzt jártak. Mikor elég nagyknak tekintett engem, azt is elmondta, hogy a két tojásként egymásra hasonlító öreglány környezetében miért nincs se férfi, se nő. Teljes családjukat kiirtották, rajtuk pedig dr. Mengele gyakorolta a nők sterilizálásának műtéti megoldását, teljes sikerrel.

A két öreglány az én gyerekkoromban megállapíthatatlan korú volt, alacsony, töpörödött, púpos csúfságok, akiktől a házban mindenki félt. Soha nem beszéltek senkivel, nem köszöntek és nem fogadtak köszönést. Az első emeleti tót villanyszerelő velem egykorú fia azt mondta, figyeljem meg, hogy a Weisz lányokból mindig csak egy megy el például vásárolni, és az használja az egyetlen műfogsorukat.

Számomra nincs az a hightech-kel és horrorral átszőtt sci-fi ma, ami olyan ködös lehetne, mint annak idején ez az információhalmaz volt: Auschwitz, Mengele, sterilizálás. Az tűnt csak fel, hogy péntek esteként a Weisz lányok udvari lakásának valamennyi ablakán leeresztik a rolót. A szocialista empirizmus megkérdetette velem anyámtól, hogy mi ebben a logika. Akkor súgta meg nekem, hogy ő már kileste, a Weisz lányok péntek este egy díszes ezüstmenórában gyertyát gyújtanak, és sírva imádkoznak. Belőlem ez csak annyit váltott ki: imádkozni biztos lehet fog nélkül is, nekem megvan minden fogam, mégse tudok.

Egyszer óvatlan voltam a lépcsőházban, és szembejött az egyik Weisz lány (megállapíthatatlan, melyik), teli szatyrokkal. Mint afféle süldő gyerek, rohantam az Almássy térre focizni, és véletlenül meglöktem az öreglányt. Nagy baj nem történt, nekiesett a korlátnak, viszont az egyik szatyra kiömlött, és nagy csattanással leesett a földre egy csomag macesz, rajta a Joint magyar és héber betűs feliratával. Mindketten Lót feleségére hajaztunk, de a Weisz lány tért előbb magához. Akkor hallottam először és utoljára beszélni. Azt mondta: fiam! Ha nem tudnád, peszach közeledik. Ahhoz kell a macesz! Ha homecoltunk, már csak ezt esszük. Ezt anyád is tudhatná!

És még valami! Mi Katával nemsokára meghalunk. Te hány éves vagy? Ijedten válaszoltam: ősszel leszek 13!

Nagyon jó! Akkor már mondhat szertünk kádist, úgyszincs, aki mondjon. Ezzel felvette a szatyrárt, és csendben felbattyogott.

Bennem az ismeretlen szavak: peszach, homec, kádís, úgy visszhangoztak, mint egy üres szobában a pingponglabda.

Ma már mindez tudom, ismerem, és része az életemnek. A Vörösmarty utca 3/b-ben több mint fél évszázada nem jártam, de nagyon vágyom oda. Álmaimban a mai napig fel tudom idézni lakásunk valamennyi bútorát, és a lakótársakat is. Jellemző: azóta négy helyen éltem, és egyetlen címre sem igazán emlékszem. Készülök meglátogatni évek óta az öreg házat, és arra is vágytam, hogy megtudjam, ki lakik második emeleti lakásunkban. Álmaimban anyám reggel lóg az ablakban, lesi a jegest, nehogy egy perccel hamarabb keltsen föl a szükségesnél, mert a jeget én hoztam föl vödörben 1 forintért. Valamilyik nap vettem a batorságot, és megálltam a Vörösmarty utca 3/b előtt. Minden vágyakozásom ellenére nem jutottam be, mert a ház már lakatlan, kapuja zárva. Annyit láttam a kütört üveg helyén, hogy az egész udvar alá van dűlölve. Egy öregegember jött arra, kezében félig üres borosüveggel, és odaszólt: keres valakit? Itt már hiába... Ennek a háznak percei vannak. A lakókat szétköltöztették, tatarozni többbe kerülne, mint újat építeni. Nem baj, majd eladják valami gazdag zsidónak, aki fölház a helyén egy flancos plázát.

Visszauitem a kocsiá, és könnyeimmel küszködve eleget tettem a Weisz lányok több mint fél évszázados kérésének: elmondtam a kádist!

Spánn Gábor

Jom Háácmáut a Mea Seárimban

A cionistáknak semmi közük a zsidó néphez! Követelésünk: tűnjenek el a Szentföldről! Imánk: és minden gonoszság füstként tűnjön el, és ezzel megszünteted az erőszak uralmát a Földön

Keresse a hírlap árusoknál és az Inmedio Relay boltokban!

PÓNEM magazin

Előfizetés: 225 Ft

Pónem, 1242 Bp., Pf: 294, email: ponem@freemail.hu

MARGITAI ÁGI

MINDEN HÉTEN FRISSEN GYÁRTOTT KÖSER FELVÁGOTT KAPHATÓ A KÖVÁRI-FÉLE SZALÁMI ÜZLETBEN.

CÍM: 1074 BUDAPEST, DOB UTCA 37. TEL.: 342-1639